

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ PREZENČNÉ ŠTÚDIUM

2011–2014

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Monika Kurtanská

Špecifikácia cestovného ruchu v Taliansku

Praha 2014

Vedúci diplomovej práce:
doc. PhDr. Jaroslav Veteška, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER FULL-TIME STUDIES

2011-2014

DIPLOMA THESIS

Monika Kurtanská

Specification of tourism in Italy

Prague 2014

Diploma Thesis Work Supervisor:

doc. PhDr. Jaroslav Veteška, Ph.D.

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená diplomová práca je mojim pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Všetku literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovaní čerpala, v práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitých zdrojov.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v univerzitnej knižnici.

V Prahe dňa 13.03.2014

Meno autorky

Pod'akovanie

Ďakujem váženému pánovi doc. PhDr. Jaroslavovi Veteškovi, Ph.D. za vysoko odborné vedenie, za pomoc a rady pri spracovávaní tejto diplomovej práce. Nesmierne si vážim množstvo času, láskavú pomoc a odborné pripomienky.

Anotácia

Diplomová práca sa zaoberá Talianskom ako destináciou cestovného ruchu. Popisuje základné geografické, demografické a historické údaje. Podrobne rozoberá selektívne, lokalizačné a realizačné predpoklady. Cieľom je podať informácie o prírodných, kultúrne – historických a materiálne - technických predpokladoch územia.

Praktická časť je venovaná talianskej leteckej spoločnosti Alitalia a jej prínosom pre cestovný ruch. Rozoberá jej postavenie na trhu, konkurencieschopnosť, ciele a stratégiu. Prehľad o strategickej situácii podniku je znázornený v praktickej aplikácii SWOT analýzy a PEST analýzy.

Kľúčové slová

cestovný ruch, formy cestovného ruchu, geografia, história, letecká spoločnosť Alitalia, lokalizačné predpoklady, marketing, realizačné predpoklady, selektívne predpoklady

Annotation

The dissertation deals with Italy as the destination of tourism. It interprets basic geographical, demographical and historical dates. It analyses selective, localization and realization suppositions in details. The aim is to present information about natural, cultural-historical and material-technical supposition of the territory.

The practical part is dedicated to Italian airline company Alitalia and its contribution for tourism. It analyses Alitalia's position on the market, competitiveness, goals and strategy. The overview of the strategic situation of the company is described in the practical application of SWOT analysis and PEST analysis.

Key words

airline company Alitalia, forms of tourism, geography, history, localization supposition, marketing, realization supposition, selective supposition, tourism

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČASŤ	
1 CHARAKTERISTIKA TALIANSKA AKO DESTINÁCIE CESTOVNÉHO RUCHU.....	11
1.1 Základné geografické a demografické údaje	11
1.2 História.....	13
1.3 Predpoklady rozvoja cestovného ruchu	16
1.3.1 Selektívne predpoklady.....	16
1.3.2 Lokalizačné predpoklady	18
1.3.3 Realizačné predpoklady	18
1.4 Formy cestovného ruchu v Taliansku	18
1.4.1 Agroturizmus ako rozvíjajúca sa forma cestovného ruchu.....	19
2 PRÍRODNÉ PREDPOKLADY	22
2.1 Morské chránené oblasti	22
2.2 Národné parky.....	24
2.3 Jazerá	26
2.4 Horské oblasti	27
2.5 Sopky	29
2.6 Natura 2000.....	30
3 KULTÚRNO - HISTORICKÉ PREDPOKLADY	32
3.1 Kultúrno - historické pamiatky severného Talianska	34
3.1.1 Valle Camonica.....	35
3.1.2 Miláno "Il Cenacolo"	36
3.1.3 Benátky a ich lagúna.....	36
3.1.4 Verona.....	38
3.2 Kultúrno - historické pamiatky stredného Talianska.....	39
3.2.1 Florencia	40
3.3 Rím a Vatikán	41
3.4 Kultúrno - historické pamiatky južného Talianska.....	45
3.4.1 Pompei, Herculaneum, Torre Annunziata	46

3.4.2 Neapol.....	47
3.5 Spoločenské akcie v regiónoch Talianska	48
4 REALIZAČNÉ PREDPOKLADY	50
4.1 Supraštruktúra cestovného ruchu.....	50
4.1.1 Ubytovacie zariadenia.....	50
4.1.2 Stravovacie zariadenia	52
4.2 Infraštruktúra cestovného ruchu	55
5 POLITIKA CESTOVNÉHO RUCHU.....	56
 PRAKTICKÁ ČÁST	
6 LETECKÁ SPOLOČNOSŤ ALITALIA.....	60
6.1 Profil leteckej spoločnosti Alitalia.....	60
6.2 História.....	62
6.3 Aliancie a združenia.....	62
7 ALITALIA - MARKETING A ANALÝZA	65
7.1 Strategické plánovanie Alitalia	65
7.2 Analýza vonkajšieho prostredia	66
7.3 Analýza vnútorného prostredia	68
7.4 Marketingový mix.....	69
7.5 Alitalia a jej podiel na cestovnom ruchu Talianska	70
5.6 Zhrnutie	73
ZÁVER	75
ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV	76
ZOZNAM OBRÁZKOV, GRAFOV a TABULIEK.....	79
ZOZNAM PRÍLOH.....	80

ÚVOD

Taliansko je významným štátom v európskom ale aj celosvetovom merítku v oblasti poskytovania služieb cestovného ruchu. Z pohľadu medzinárodných príjazdov bolo v roku 2012 na piatom mieste a na šiestom mieste v oblasti medzinárodných príjmov z cestovného ruchu. Hlavným cieľom tejto diplomovej práce je definovať selektívne, lokalizačné a realizačné predpoklady cestovného ruchu.

Vrámci lokalizačných predpokladov sú významnými prírodné a kultúrno – historické atraktivity územia. V Taliansku sa nachádza mnoho národných parkov, chránených oblastí a kultúrno – historických pamiatok zapísaných na zozname Svetového dedičstva UNESCO. V počte zapísaných oblastí má svetové prvenstvo. Všetky tieto predpoklady zaraďujú Taliansko medzi top destinácie cestovného ruchu vyhľadávané miliómi turistov z celého sveta.

Realizačné predpoklady zohrávajú nemalú úlohu v oblasti cestovného ruchu Talianska. Supraštruktúra, čiže ubytovacie a stravacie zariadenia patria k neoddeliteľnej súčasťi tohto sektoru. Oblasť gastronómie – Mediteránska strava je zapísaná na zozname Svetového dedičstva UNESCO, čo svedčí o jej kvalite. Infraštruktúra má pomerne dobre vybudovanú sieť. Najväčší význam v oblasti cestovného ruchu má letecká doprava. Pomaly sa do popredia dostáva aj železničná doprava, najmä čo sa týka prepravy cestujúcich na kratšie vzdialenosti. Vzhľadom k polohe Talianska – väčšia časť štátu má morské hranice – je neoddeliteľnou súčasťou infraštruktúry doprava námorná. Slúži k preprave cestujúcich na dlhšie vzdialenosti, ale najmä medzi ostrovmi a kontinentom.

Diplomová práca sa zaoberá aj politikou cestovného ruchu, čo je neoddeliteľnou súčasťou tohto sektoru. Taliansko nemá vytvorené konkrétne ministerstvo zaoberajúce sa touto problematikou. Na riadení cestovného ruchu sa podieľajú viaceré ministerstvá ako napríklad Ministerstvo životného prostredia, Ministerstvo dopravy, Ministerstvo hospodárstva, Ministerstvo financií, Ministerstvo zahraničných vecí a ďalšie. Takmer všetky nariadenia a zákony vytvárajú konkrétne regióny. V oblasti cestovného ruchu má veľký význam Národná agentúra pre cestovný ruch ENIT.

Súčasťou realizačných predpokladov je letecká spoločnosť Alitalia. Tvorí časť materiálne – technických predpokladov a prispieva k rozvoju cestovného ruchu Talianska. Praktická časť sa zapodieva touto leteckou spoločnosťou a pôsobením v národných alianciách a iných združeníach. Analyzuje faktory, ktorými je ovplyvňovaná

v rámci vonkajšieho a vnútorného prostredia. Určenie týchto faktorov je vyjadrené pomocou PEST a SWOT analýzy. Ďalším významným faktorom ktorý ovplyvňuje pôsobenie Alitalia je konkurencia. V poslednej dobe sa veľmi rýchlo začal rozvíjať trend nízkonákladových leteckých spoločností, ktoré predstavujú pre Alitalia konkurenciu na domácich a medzinárodných trasách v rámci Európy. Alitalia má vyvinutý strategický plán pre obdobie 2013 – 2016 na vysokej úrovni. Skúmaný je aj jej vplyv na cestovný ruch a propagáciu Talianska ako top destinácie.

1 CHARAKTERISTIKA TALIANSKA AKO DESTINÁCIE CESTOVNÉHO RUCHU

Taliansko je významnou destináciou cestovného ruchu. História ovplyvnila vývoj Európy ale i celého sveta. Rimania sú považovaný za najstarších cestovateľov. Apeninský poloostrov je konglomerátom najrôznejších historických oblastí, ktoré mali rôzny politický a hospodársky vývoj. Krajina ponúka veľa kultúrnych aj prírodných atraktivít, čo umožňuje príchod turistov počas celého roka. Podľa UNWTO Tourism Highlights 2013 bolo Taliansko na piatom mieste v počte medzinárodných príjazdov. V roku 2012 navštívilo krajinu 46,4 milióna turistov a v tom istom roku obsadilo šiestu priečku v medzinárodných príjmoch (41,2 biliónov dolárov).

1.1 Základné geografické a demografické údaje

Taliansko sa nachádza na Apeninskom poloostrove. Patria mu aj príslušné ostrovy: Sicília, Sardínia, Elba, Capri, Tremiti, Ischia, Ponza, Procida, Eolie a ďalšie malé ostrovy. Hraničí s Francúzskom, Švajčiarskom, Rakúskom, Slovinskom a dvomi malými štátmi – Vatikánom a San Marínom. Jeho rozloha je 301 230 km².

Najvyšším pohorím sú Alpy, ktoré sa delia na Východné a Západné. Najvyšším vrcholom Západných Álp je Mont Blanc (4 807 m n. m.) a vo Východných Alpách Gran Paradiso, Monte Rosa, Cervino. Západné Alpy sa ďalej delia na Tessinské Alpy, Tambo, Walliské Alpy, Masív Mont Blanc, Grajské Alpy, Kottické Alpy, Prímorské Alpy, Ligurské Alpy a Sesvennu. Východné Alpy sa členia na Julské Alpy, Karnské Alpy, Dolomity, Zillertalské Alpy, Rieserferner, Fleimstalské Alpy, Vicentinské Alpy, Gardské hory, Brenta, Sarntalské Alpy, Stubaiské Alpy, Ötztalské Alpy, Ortles, Adamello – Presanella, Bergamské Alpy, Bernina, Livigno a Platta. Druhým významným pohorím, ktoré sa nachádza na Apeninskom poloostrove sú Apeniny. Najvyššie polohy dosahujú hory vo svojej strednej časti Abruzzských Apenín (Gran Sasso d'Italia 2 914 m n. m.). Taliansko sa nachádza v seizmicky činnejšej oblasti a medzi najznámejšie sopky patrí Etna (3 263 m n. m.) a Vezuv. Krátery nietorých vyhasnutých sopiek sú vyplnené jazerami – Trasimeno, Bracciano. Najvýznamnejšou a zároveň najväčšou nížinou na území je Pádská nížina. Je hlavnou hospodárskou osou Talianska.

Nachádzajú sa tu významné ekonomické a historické centrá ako napríklad Bologna, Verona, Miláno a Turín (Horák, 2006).

Horák (2006) ďalej uvádza: Taliansko obmýva Ligúrske, Tyrrhenské, Iónske a Jadranské more. Najdlhšou riekou je Pád s prítokmi Adige a Piáva pretekajúca Pádkou nížinou. V centrálnej časti je najznámejšou riekou Tiber s prítokom Arno. Na území sa nachádzajú mnohé jazerá ľadovcového pôvodu (Lago di Garda, Lago Maggiore, Lago di Como). V južnej časti sú prevažne jazerá vulkanického pôvodu (Bolsena, Bracciano, Varenno, Lesina).

Sever Apeninského poloostrova má kontinentálne podnebie. Zimy, vďaka Alpám, sú tu chladnejšie so snehom. Stred a Juh sa nachádza v subtropickom pásme. Leto je horúce prevažne bez zrážok a zima vlhká s veľkým počtom zrážok. Priemerná teplota v lete sa pohybuje v rozpätí medzi 23 – 28 °C ale môže dosiahnuť až 45 °C a v zime medzi 10 – 12 °C, na severe okolo 0 °C. Ročný úhrn zrážok sa pohybuje v rozpätí 500 – 1 000 mm.

Podľa demografického prieskumu talianskej agentúry ISTAT počet obyvateľov na konci septembra 2013 dosiahol 59 943 933. Priemerný vek obyvateľstva je 42,3. Nárast počtu obyvateľstva v roku 2013 sa zvýšil o 0,34 %. Na jednu matku pripadalo v roku 2013 1,41 dieťaťa. Najviac obyvateľov žije v hlavnom meste Rím (3,357 milióna) a ďalších významných mestách: Miláno (2,962 milióna), Neapol (2,27 milióna), Turín (1,662 milióna) a Palermo (872 000). Najviac prisťahovalcov žije na severe a to Nemci, Francúzi a Slovinci. Na juhu prevládajú prisťahovalci z Albánska, Grécka a Rumunska. 97 % obyvateľstva je rímskokatolíckeho vyznania a asi 1,5 % sa hlási k evanjelickej cirkvi.

Politickým systémom Talianska je parlamentná demokracia. Dvojkomorový parlament je volený na 5 rokov. Predsedom poslaneckej snemovne je Gianfranco Fini a predsedom senátu Renato Schifani. Od 15. mája 2006 sa nachádza vo funkcii prezidenta Giorgio Napolitano. V roku 2013 bol opätovne zvolený na druhé funkčné obdobie. Novým talianskym premiérom – najmladším v histórii Talianska sa stal Matteo Renzi. Štátnymi symbolmi sú vlajka a hymna Fratelli d'Italia. Hlavným mestom je Rím. Ďalie politicky, hospodársky a kultúrne významné mestá sú Miláno, Florencia, Janov, Benátky, Bologna, Neapol, Bari, Sicília. Územie je rozdelené na dvadsať regiónov: Abruzzo, Basilicata, Calabria, Campania, Emilia – Romagna, Friuli – Venezia Giulia,

Lazio, Liguria, Lombardia, Marche, Molise, Piemonte, Puglia, Sardegna, Sicilia, Toscana, Trentino – Alto Adige, Umbria, Valle d’Aosta a Veneto.

1.2 História

V minulosti bolo Taliansko jedným z ohnísk európskej civilizácie. Dejiny štátu sú významnými pre celú Európu. Vývoj civilizácie ovplyvnili dve najstaršie kultúry – etruská a grécka. V 8. storočí p. n. l. sa začal formovať národ Latinov. *„Podľa legendy o vlčici (stĺp v rímskom Kapitule) bol v roku 753 p. n. l. založený na siedmych pahorkoch Rím a z neho sa postupne stáva Rímske kráľovstvo, neskôr republika, ktorá výbojmi ovládla Etruskov (koniec 6. storočia). Po sérii púnskych vojen v 3. a 2. storočí s Kartagínskou ríšou (146 p. n. l. vypálenie Kartága) a výťažstvo nad posledným vzdorujúcim spolkom gréckych štátov (dobytie Korintu 146 p. n. l.) sa Rímska ríša stala vládcom v oblasti Stredomoria“* (Horák, 2006, s. 54). Rímska ríša dosiahla najväčšieho rozsahu v 1. a 2. storočí, kedy mala pod svojou nadvládou celý priestor Stredozemného mora a siahala až do Británie, Poddunajskej nížiny, severnej Afriky, Levanty a Palestíny. Rímska kultúra sa dodnes zachovala v celej Európe – chrámy, kolonády, kúpele Bath v Anglicku, Adamclisi v Rumunsku, Tarragona v Španielsku, Volubilis v Maroku, Palmyra v Sýrii. Najväčšie pamiatky z obdobia Rímskej ríše sa však zachovali na Apeninskom poloostrove – antický Rím, Pompeje a Verona (Horák, 2006).

Cisár Konštantín Milánskym ediktom z roku 313 n.l. uznal kresťanstvo za oficiálne náboženstvo Rímskej ríše. Západná časť začala upadať avšak východnej časti ríše sa kultúrne a hospodársky darilo. V roku 395 sa Rím rozdelil na západnú (Rím) a východnú časť (Konštantínopol). Rím bol neustále pod útokom germánskych a mongolských kmeňov. V roku 476 germánsky vojvodca Odoakar dobyl Rím, čo znamenalo zánik Západorímskej ríše. V roku 493 bol Odoakar porazený kniežat’om Theodorihom a na Apeninskom poloostrove vznikla Ostrogótska ríša. Byzantskému kráľovi Konštantínopolu - Justiniánovi sa podarilo podriať si Taliansko (Horák, 2006).

Na severe Talianska vznikali samostatné kniežatstvá. V 8. storočí juh ovládli Arabi ale začiatkom 12. storočia dobyli celú oblasť Normani. *„Väčšina severnej časti poostrova sa stala súčasťou Franskej a neskôr Svätej ríše rímskej. Na východe vznikla Benátska republika ťažiacia hlavne z obchodu na Jadrane a vo Východnom Stredomorí.*

Postupne sa však mestské štáty, formálne súčasť Svätej ríše rímskej, začali osamostatňovať a Taliansko tak bolo fakticky rozdelené na niekoľko menších štátnych útvarov (napr. Janovská a Benátska republika, Pápežský štát, Milánske vojvodstvo, Florentská republika)“ (Horák, 2006, s. 55). Naďalej sa rozvíjal obchod v najväčších centrách, čo malo za následok kumuláciu bohatstva, ktoré malo svoj odraz v románskom (Pisa, bazilika sv. Ambróza v Miláne, dóm v Lucce, chrám sv. Marca v Benátkach) a neskôr v gotickom slohu (Duomo v Miláne, Palazzo Ducale v Mantove). V Bologni bola v roku 1119 založená prvá európska univerzita. Začalo sa renesančné obdobie z ktorého pochádza kostol sv. Františka v Assisi a Dóžací palác v Benátkach. Známymi z tohto obdobia boli aj spisovatelia Dante, Boccaccio a Petrarca. V rokoch 1494 – 1556 pretrvávali vojny medzi Španielskom a Francúzskom o vplyv na Apeninskom poloostrove. Mierom v Chateau v roku 1559 pripadlo Milánsko, Neapolsko a Sicília španielskym Habsburgovcom. Čiastočnú samostatnosť si udržalo Savojsko, Toskánsko, Florencia a Janov. Úplnú samostatnosť Benátky a Pápežský štát (Horák, 2006).

Aj počas vojen sa naďalej rozvíjalo renesančné umenie. „V Taliansku pracovali najväčší umelci svojej doby – Bramante (plán na chrám sv. Petra vo Vatikáne), Michelangelo Buonaroti, Leonardo da Vinci, Raffael Santi, Tizian, Tintoretto, Veronese a mnohí ďalší. V 17. storočí prišiel z Talianska ďalší kultúrny impulz – baroko, ktorého kolískou sa stal Rím (monumentálna katedrála sv. Petra architekta Bernini, fontány, Piazza Navona)“ (Horák, 2006, s. 56).

Po vymretí španielskych Habsburgovcov sa Utrechtským mierom z roku 1714 severné a stredné Taliansko dostalo na 150 rokov do rúk rakúskym Habsburgovcom. Samostatnými zostali kráľovstvá Piemont a Sardínia a Pápežský štát. Neskôr zjednotil Taliansko do niekoľkých väčších spolkov podriadených Parížu Napoleon. V rokoch 1814 – 1815 sa konal Viedeňský kongres, ktorý znovuobnovil mocenské pomery pred Napoleónom. V roku 1831 založil Mazzini tajný spolok „Mladé Taliansko“, ktorého cieľom bolo založenie Talianskej republiky (Horák, 2006). „Po revolúcii v roku 1848 museli Rakúšania odstúpiť z niektorých svojich pozícií a v rokoch 1859 – 1861 došlo k zjednoteniu pod Sardínskym kráľovstvom (kráľ Vittorio Emanuele II., minister Mazzini, generál Garibaldi). Zjednotenie bolo dovŕšené pripojením Benátska v roku 1866 a Pápežského štátu v dôsledku nemecko – francúzskej vojny (1870). Rím sa stal

hlavným mestom Talianska, ktoré tiež začalo usilovať o vplyv na európskej scéne a získanie koloniálnych zborov: Afrika – Somálsko“ (Horák, 2006, s. 57).

V roku 1882 vstúpilo Taliansko do Trojspolku s Rakúskom a Nemeckom. Neskôr Taliansko však otočilo svoju politiku a pridalo sa k Dohode spolu s Francúzskom a Veľkou Britániou. Formálne sa prvá svetová vojna skončila na Parížskej mierovej konferencii v roku 1919. Zúčastnili sa na nej všetky štáty, ktoré boli do vojny zapojené (Dejiny sveta, 2003). Po prvej svetovej vojne sa k moci dostal fašistický diktátor Benito Mussolini. V krajine zaviedol diktatúru a Taliansko sa pripojilo k nacistickému Nemecku. Taliansko a Nemecko mali záujem získať oblasť Balkánu, Blízkeho východu, Tuniska, Somálska a Etiópie. Mussolini v roku 1940 vypovedal vojnu Francúzsku a Veľkej Británii. Nemecko a Taliansko sa rozšírilo o nového spojencu Japonsko. V roku 1943 sa spojenci vylodili na Sicílii a Taliansko na čele s Mussolinim kapitulovalo. Kráľovstvo bolo v roku 1946 zrušené a Taliansko sa stalo republikou (Horák, 2006).

Prvým premiérom sa stal Alcide De Gaspari a prvým prezidentom Luigi Einaudi. Vďaka Marshallovmu plánu prišlo k hospodárskemu rozkvetu. Hranice Talianska boli definitívne vymedzené v roku 1947. Postupne sa štát začal začleňovať do medzinárodných organizácií. Členom NATO sa stalo v roku 1949, OSN v roku 1955 a 1957 zakladateľom Európskeho hospodárskeho spoločenstva. Od 70. rokov začala byť politika nestabilná a Taliansko sa dostalo do ekonomickej krízy. Zvyšovala sa nezamestnanosť a inflácia. Problémom boli aj korupčné škandály a problémy s mafiou. Zanikali a vznikali nové politické strany, čo sa odrazilo aj na vláde Amata, Berlusconiho a Prodiho. Taliansko vsúpilo do Shenghenu v roku 1997. Talianska Líra klesá a od 1. 1. 1999 sa začína platiť Eurom. V roku 1999 sa prezidentom stal Carlo Azeglio Ciampi a v roku 2006 ho vystriedal Giorgio Napolitano, ktorý je vo funkcii dodnes. Berlusconi sa stal v roku 2001 vodcom pravicovej koalície. Neskôr bol zvolený za premiéra, avšak po demisii v roku 2011 ho vystriedal Mario Monti. V roku 2014 sa novým premiérom stal Matteo Renzi, ktorý bol poverený zostavením vlády.

1.3 Predpoklady rozvoja cestovného ruchu

Predpoklady cestovného ruchu predstavujú súhrn prírodných a antropogénnych aspektov vrátane ich mnohoúrovňových väzieb, ktoré vytvárajú predpoklady pre realizáciu cestovného ruchu. Delíme ich na selektívne, lokalizačné a realizačné.

1.3.1 Selektívne predpoklady

Selektívne predpoklady stimulujú vznik turizmu vo funkcii dopytu. *„Vyjadrujú spôsobilosť danej oblasti či zeme podieľať sa na turizme aktívne i pasívne a umožňujú vybrať tých obyvateľov alebo tie oblasti, ktoré majú najlepšie predpoklady pre účasť na cestovnom ruchu. Selektívne predpoklady sa ďalej rozdeľujú na objektívne a subjektívne“* (Hamarneh, 2012, s. 12).

Objektívne predpoklady sa delia na: politické, ekonomické, demografické, urbanizačné a ekologické. Vnútropolitická situácia Talianska a charakter politického systému sa zaraďuje k politickým predpokladom. Značný vplyv na územné usporiadanie medzinárodného cestovného ruchu majú štátne hranice, ktoré spravidla obmedzujú voľný pohyb obyvateľstva a sústreďujú ho na prístavy, letiská, hraničné priechody. Taliansko je od roku 1997 súčasťou Shengenu, čiže v rámci členských štátov je možný voľný pohyb obyvateľstva a tovaru.

Medzi ekonomické faktory patrí dosiahnutá životná úroveň obyvateľstva a fond voľného času. Životná úroveň je pomerne vysoká na severe krajiny. Menej vyspelý juh žije najmä z poľnohospodárstva. Dodnes sú uchovávané tradície z minulosti. Zo stupňom rastu ekonomickej aktivity štátu rastie i stupeň aktivity obyvateľstva v cestovnom ruchu. Celkový príjem z cestovného ruchu Talianska je takmer 43 miliárd USD (7 % HDP). Stále zamestnanie poskytuje pre viac ako 1 milión osôb (7 % ekonomicky aktívneho obyvateľstva) a sezónnu obživu pre ďalších 5 miliónov obyvateľov (Hrala, 2013).

Demografická štruktúra a tendencie jej vývoja ovplyvňujú charakter a smery rozvoja cestovného ruchu. Je treba poznať demografické charakteristiky, ako sú zamestnanie obyvateľstva, jeho vzdelanie, veková štruktúra, podiel mestského obyvateľstva a stupeň jeho koncentrácie. Najčastejšími účastníkmi cestovného ruchu sú mladšie vekové skupiny v rozmedzí od 15 do 39 rokov (Hamarneh, 2012). Viac cestujú

obyvatelia vyspelejších regiónov Talianska (sever a veľké mestá). Obyvatelia juhu a ostrovov cestujú menej.

Príliv ľudí do miest je výsledkom urbanizácie. Ľudia sa sťahujú do miest najmä za lepšími pracovnými príležitosťami. Medzi negatívne javy prílivu obyvateľstva do miest patrí vznik chudobných štvrtí, kriminalita, podvýživa, nezamestnanosť, prostitúcia. Na druhej strane sa zväčšujú mestá a centrá miest sa stávajú významnejšími, čím sa mestské aglomerácie dostávajú medzi najdôležitejšie destinácie cestovného ruchu. Novým trendom je rozdeľovanie dovolenky na kratšie časové úseky častejšie do roka (Hamarneh, 2012). Príkladom je mestský turizmus (v Taliansku najmä Rím, Benátky, Florencia, Miláno).

Dopady cestovného ruchu na životné prostredie nemusia byť jednoznačne negatívne. *„Tam, kde je cestovný ruch zo strany štátnych orgánov dobre organizovaný a koordinovaný s ostatnými sektormi ekonomiky, má efekty kladné. V miestach výskytu atraktivít cestovného ruchu je zabránené devastovaniu prostredia priemyselnou výrobou, flóra a fauna je chránená systémom národných parkov a rezervácií. Architektonické pamiatky môžu znamenať i určitý finančný prínos zo strany štátu alebo medzinárodných organizácií. V miestach realizácie cestovného ruchu rastie kvalita infraštruktúry a supraštruktúry, existuje tu tlak na zlepšovanie životného prostredia a je zabráňované trvalému vysídlovaniu oblastí odľahlých od ekonomických centier. Je potrebné, aby sa v ďalšom vývoji cestovného ruchu pokračovalo v súlade s udržateľným rozvojom, a to citlivými či alternatívnymi formami“* (Hamarneh, 2012, s. 14). Z väčšej časti však prevládajú negatívne vplyvy ako je zmena krajiny, znečistenie všetkých zložiek prostredia, devastácia prírodných a kultúrnych atraktivít a problémy s likvidáciou odpadu.

Subjektívne predpoklady sú tvorené radou psychologických a ďalších pohnútok. Týmto je ovplyvňované rozhodovanie jednotlivcov alebo skupiny obyvateľov k účasti na cestovnom ruchu a výbere destinácie. Významnú rolu hrá propagácia, ktorá vplýva na vytváranie módnosti niektorých destinácií. Medzi ďalšie subjektívne faktory patria konkrétne charakterové vlastnosti daného národa.

1.3.2 Lokalizačné predpoklady

„Lokalizačné predpoklady cestovného ruchu rozhodujú o funkčnom využití konkrétnej oblasti cestovným ruchom z hľadiska prírodných možností a z hľadiska charakteru a kvality spoločenských a kultúrno – historických podmienok a atraktivít. Sú limitujúcim faktorom rozvoja cestovného ruchu na danom mieste. Lokalizačné predpoklady cestovného ruchu delíme na prírodné (klíma, vodstvo, reliéf, fauna a flóra) a spoločenské (kultúrno – historické pamiatky, kultúrno, zábavné a športové akcie)“ (Hamarneh, 2012, s. 15). Z pozitívnych prírodných predpokladov Talianska má najväčší význam pre cestovný ruch predovšetkým teplé more s mimoriadnou dĺžkou pobrežia (tvorí z 80 % štátne hranice), bohatá a rôznorodá členitosť povrchu a priaznivé klimatické podmienky. Historické a kultúrne bohatstvo predstavuje obrovskú hodnotu pre cestovný ruch. Taliansko má najdlhšiu tradíciu kultúrneho rozvoja v Európe. Prírodné a spoločenské predpoklady budú bližšie popísané v samostatných kapitolách.

1.3.3 Realizačné predpoklady

„Realizačné predpoklady cestovného ruchu zabezpečujú realizáciu cestovného ruchu v jednotlivých lokalitách a vytvárajú podmienky pre funkčné využitie lokalizačných predpokladov. Delíme ich na supraštruktúru a infraštruktúru. Najdôležitejšou súčasťou supraštruktúry je sektor ubytovacích služieb. Supraštruktúru tvorí aj sektor stravovacích služieb a ďalšie zariadenia, ktoré majú pozitívny vplyv na rozvoj cestovného ruchu v destinácii, napr. športovo – rekreačné strediská, zmenárenské a poisťovacie služby. Infraštruktúru tvorí dopravná infraštruktúra v danej destinácii, verejná doprava a tzv. doprava v klude“ (Hamarneh, 2012, s. 18). Taliansko má dobre rozvinutú infraštruktúru – významné letiská, prístavy, kvalitná sieť diaľnic. Supraštruktúra je tiež na poprednom mieste. V Taliansku sa nachádza mnoho výborných stravovacích a ubytovacích zariadení. Problematika realizačných predpokladov bude popísaná v samostatnej kapitole.

1.4 Formy cestovného ruchu v Taliansku

Formy cestovného ruchu sú odvodené najmä od motivácie návštevníkov a vystihujú charakter trávenia času zo strany účastníkov. Medzi základné motívy realizácie cestovného ruchu patira motívy rekreačné, kulúrne, spoločenské, športové,

ekonomické a špecifické. Približne 23 % tvoria pobyty pri mori. Táto forma vytvára najširšiu ponuku Talianska. Profituje nielen k domácomu ale aj zahraničnému dopytu. Pobyty pri mori síce v zime stagnujú ale začína sa zimná sezóna na horách. Rozširuje sa aj vidiecky cestovný ruch (agroturizmus, ekoturizmus, turismo rurale). Prírodné atraktivity sú stabilným prvkom ponuky a tradičným turistickým cieľom domácich aj zahraničných návštevníkov.

Druhou najrozšírenejšou formou cestovného ruchu je mestský a kultúrny. Patrí taktiež do stálej ponuky Talianska. Profituje z miestneho aj zahraničného dopytu. Mestský a kultúrny cestovný ruch je základným prvkom všetkých poznávacích foriem cestovného ruchu.

Mnoho návštevníkov sa zameriava na športovú a aktívnu dovolenku. Ťažiskom dopytu sú najmä Alpy v zimnej ale aj letnej sezóne. Zimná dovolenka je výrazne spojená s lyžovaním. Talianske Alpy majú kvalitne vybudovanú sieť lyžiarskych tratí. Konkurenciou môže byť Rakúsko alebo Francúzsko. V letnej sezóne sa významne rozvíja cykloturistika, pešia turistika a horolezectvo.

Rozvinutý je aj kúpeľný cestovný ruch. Taliansko má v tejto oblasti mnohovekú tradíciu. Kúpele sa stavali už za čias starých Rimanov. Na území sa nachádza asi 157 kúpeľov. K najznámejším patria Montecatini Terme, Monsummano Terme, Terme di Bibione, Terme di Salurnia, Terme di San Carlo. V celkovej ponuke hraje kúpeľníctvo významnú roľu.

Náboženský cestovný ruch má tiež veľký potenciál vďaka Vatikánu. Každoročne sem vycestuje mnoho kresťanov. Nespočetné množstvo ľudí sa tu v posledných rokoch zúčastnilo pri voľbe pápeža. Na blahorečení 1. mája 2011 sa zúčastnil veľký počet turistov z celého sveta (kolaps dopravy v centre, zablokované ulice, plno obsadené hotely – ľudia nocovali na ulici). K ďalším formám cestovného ruchu na území Talianska, ktoré majú dopyt u domácich a zahraničných turistov patrí: wellness, vinársky cestovný ruch, agroturizmus, ekoagroturistika, turismo rurale a dark tourism.

1.4.1 Agroturizmus ako rozvíjajúca sa forma cestovného ruchu

Agroturizmus si nachádza čoraz väčší záujem zo strany účastníkov cestovného ruchu. Rozšírený je po celom Taliansku. Agroturizmus je forma cestovného ruchu, kde je

turista ubytovaný na farme alebo v poľnohospodárskom podniku. Občiansky zákonník považuje agroturizmus za poľnohospodársku činnosť. Podľa štatistickej agentúry ISTAT je v Taliansku 19 973 agroturizmov. Je vymedzený podľa zákona č. 96 zo dňa 20. februára 2006 a tiež podľa regionálnych zákonov.

Počiatky agroturizmu v Taliansku siahajú do polovice 60. rokov. *„Po určitej dobe sa investície do cestovného ruchu pripájajú k farmám (napríklad článok 10, zákona z 10. mája 1976, č. 352 pri vykonávaní smernice EÚ 28. apríla 1975, n. 268 o poľnohospodárstve v horských a menej priaznivých oblastiach). Vytvára sa idea na národnej úrovni spojením cestovného ruchu a poľnohospodárstva, ktoré boli inšpirované autonómnymi provinciami (zákon provincie Trento 20. Marca 1973 č. 11 a zákon provincie Bolzano 10. Septembra 1973, č. 42) v predmete agroturizmus, špecifikované na základe spojenia poľnohospodárstva s vidieckym cestovným ruchom (článok 4, CEE 7. októbra 1980, č. 2615 a aktuálne článok 55, písmeno c, regionálnej ústavy CE 20. septembra 2005, č. 1698)“* (Busti, 2010, s. 395). Je treba presne definovať činnosti, ktoré môžu mať podobu agroturizmu - vnútroštátne a regionálne právne predpisy zadávajú hlavné znaky agroturizmu a jeho využitie nad rámec potrieb poľnohospodárskej výroby, ktorými by mali byť obrábanie pôdy, lesníctvo a chov dobytka. Autorizovaný poľnohospodársky podnik sa stáva agroturizmom, ak poskytuje nocľah, aj v otvorených priestoroch určených na kempovanie, rekreáciu, turistiku, jazdu na koni, vzdelávanie. Podľa regionálnych zákonov agroturizmus môže mať určitý maximálny počet izieb a lôžok alebo podávaných jedál.

. *„Každý agriturizmus, ktorý zahŕňa priamy kontakt medzi činnosťou a jej používateľmi, má právo na ochranu zdravia používateľov. Agroturizmus je povinný získať zdravotnú kartu schválenú orgánmi zdravotnej starostlivosti. Ak sa jedná o ubytovanie v agroturizme s malým počtom návštevníkov stačí podľa určitých regionálnych predpisov jednoduchá obývatel'nosť priestorov (napríklad článok 9, zákona Regione Calabria č. 14 z roku 2009 a 16, zákon Regione Lazio č. 14 z roku 2006). Niektoré regionálne zákony povolujú používanie domácej kuchyne pri podávaní jedál maximálnemu počtu hosťov desať (článok 13, 8. Odsek zákona Regione Emilia Romagna č. 4 z roku 2009, článok 13, 5. odsek zákona Regione Campagna č. 15 z roku 2008)“* (Busti, 2010, s. 402).

Do agroturistických aktivít spadajú oblasti:

- poskytovanie pohostinnosti v uzavretých alebo otvorených priestoroch (kemping),
- poskytovanie jedla a nápojov najmä vlastnej výroby a produktov z miestnych fariem, alkoholu a destilátov, ktoré sú označované CHOP, CHZO, IGT, DOC a DOCG alebo sú zahrnuté v národnom zozname tradičných potravín,
- usporiadavanie ochutnávok poľnohospodárskych produktov vrátane vína,
- iné aktivity v okolí – kultúra, vzdelávanie, turistika, jazda na koni.

Ak je aktivita cestovného ruchu na vidieku vykonávaná obchodne hovoríme o tzv. turismo rurale, ak je aktivita vkonávaná v poľnohospodárskom podniku hovoríme o agroturizme. V turismo rurale je dodávka potravín založená na výrobkoch pochádzajúcich predovšetkým z miestnych fariem (Busti, 2010).

2 PRÍRODNÉ PREDPOKLADY

Taliansko je krajina s významným prírodným potenciálom pre rozvoj cestovného ruchu. Na území sa nachádzajú najvyššie hory Európy – Alpy, moria, jazerá, očarujúca fauna a flóra. Taliansko má 24 národných parkov a 30 chránených morských oblastí. Národné parky tvoria zhruba 5 % teritória. Okrem zákonom chránených oblastí tu môžeme nájsť 146 regionálnych parkov, 147 národných rezervácií, 403 regionálnych rezervácií, chránené oblasti mokradí a 530 ďalších chránených oblastí ako sú prírodné pamiatky, prímestské parky, provinčné parky. Ministerstvo životného prostredia sa stará o ochranu prírody a krajiny, posudzovanie vplyvov na životné prostredie a ochranu exemplárov druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín. Novým ministrom životného prostredia sa stal Gianluca Galletti. Významnou organizáciou je tiež WWF Italia (WorldWildlife). Poslaním WWF je budovať budúcnosť, v ktorej ľudia žijú v harmónii s prírodou. WWF Italia je organizácia, ktorá s pomocou občanov, podnikov a inštitúcií prispieva rozhodujúcim spôsobom k uchovaniu prírodných systémov v Taliansku i vo svete. Zaoberá sa tiež udržateľným rozvojom cestovného ruchu.

2.1 Morské chránené oblasti

S dĺžkou pobrežia 7 500 km je Taliansko ideálnou destináciou pre milovníkov mora. Pobrežie je bohaté na zálivy, zátoky, prístavy a dlhé piesočné pláže. Husté osídlenie pobrežných miest a rybárskych dednín po súši ale aj po mori. Na severozápade Talianska sa nachádza Ligúrske more. Na západe obmýva pevninu Tyrhénske more, na juhu Iónske a na východe Jadranské more. Ligúrske Alpy a Apeniny vytvárajú vysoké skalnaté pobrežie plné zátok s hlbokým morským dnom. Nachádzajú sa tu rôzne druhy zvierat a toto pobrežie je vhodné pre milovníkov chránenej prírody. Najvýznamnejšie oblasti sú Golfo dei Poeti a Cinque Terre. Toskánske pobrežie má väčšinou nízke piesočnaté pláže. Zahŕňa pobrežie Apuana, Versilia a pobrežie Etruskov. Prevláda tu aktívny cestovný ruch a dovolenky s rodinou. V Ligúrskom mori sa nachádzajú významné ostrovy Elba a Capraia. Tyrhénske more obmýva regióny Lazio, Campagna, Calabria, Sicília a Sardínia. Pláže sú väčšinou nízke a piesočnaté s niekoľkými skalnými poloostrovmi. V regióne Campania sa nachádza Neapolský

záliv, nasleduje Amalfitánske pobrežie, záliv Salerno a skalnaté pobrežie mysu Cliento. Významným je mys Messina, ktorý oddeľuje Sicíliu od pevniny. Južné pobrežie, regióny Calabria, Basilicata a Puglia obmýva Iónske more. Pláže sú piesočnaté, podobné Tyrhénskem. Regióny Friuli – Venezia Giulia, Veneto, Emilia Romagna, Marche, Abruzzo, Molise a Puglia obmýva Stredozemné more. Pobrežie je piesočnaté s plážami vhodnými na kúpanie. Najväčší taliansky ostrov Sicília má v severnej a východnej časti prevažne hornaté pobrežie a na juhu a západe piesočnaté. Ostrov je bohatý na prírodné krásy a prírodné rezervácie. Druhým najväčším ostrovom je Sardínia. Pobrežie je tu skalnaté ale aj piesočnaté. Vyznačuje sa početnými útesmi, ostrovmi a ostrovčekami. Medzi najznámejšie patrí La Maddalena a Caprera.

Capo Caccia – Isola Piana

Chránená morská oblasť sa začína v Capo Galera a končí sa v Punta delle Gessiere. Bola vyhlásená za chránenú morskú oblasť v roku 2002 Ministerstvom životného prostredia. V oblasti Capo Caccia sa začína Koralová riviéra. Za svoje meno vďačí červenému koralu. Okrem červených koralov sa pod hladinou ukrývajú morské živočíchy. Medzi najznámejšie patrí homár stredomorský, krab, červená kreveta, mušľa *Pinna Nobilis*. Lov homárov je povolený iba v letnom období. Medzi chránené živočíchy patria aj korytnačky a morské rastliny. V oblasti je zakázaný lov, odchyt, zber rastlín a živočíchov, odstránenie alebo poškodenie archeologických nálezov, geologických formácií a minerálov, zmena geofyzikálneho prostredia a biochemických vlastností vody. Tiež sú zakázané činnosti, ktoré by mohli byť prekážkou pri realizácii výskumu. V myse Capo Caccia sa nachádza aj preslávená jaskyňa Grotte di Nettuno. Vchod do jaskyne leží len kúsok nad vodou, čiže je do nej možné vstúpiť iba ak je more kľudné. Do jaskyne sa dá dostať loďou, alebo po súši, kde vedie asi 650 schodov (Šachavá, 2010).

Santa Maria di Castellabate

Santa Maria di Castellabate je chránená morská oblasť nachádzajúca sa v regióne Campagna. Bola vyhlásená Ministerstvom životného prostredia v roku 2009. Je rozdelená na tri oblasti: A, B, C. Oblasť A je najprísnejšie chránenou, je tu zakázané aj kúpanie sa v mori. Chránená morská oblasť je bohatá na rastlinné druhy. Najznámejšie

sú koralové útesy a planktón, ktorý je obživou rýb a kôrovcov. Koralové útesy, ktoré sa tu vyskytujú sú jedným z mála svojho druhu v Stredozemnom mori. Najvzácnejšou rybou žijúcou na tomto území je papagájska ryba pesce papagallo. Nájďme tu aj morských ježkov, huby a machovky. Podobne ako na Capo Caccia sa tu nachádza mušľa *Pinna Nobilis*, ktorá je prísne chránená a je zahrnutá v červenom zozname európskej smernice o biotopoch.

Capo Gallo – Isola delle Femmine

Ochrana oblasti Capo Gallo – Isola delle Femmine ležiacej na Sicílii bola uzákonená v roku 2002. Morské dno je domovom najrôznejších foriem života. Na dne je vytvorený takzvaný vápencový chodník, ktorý vznikol pôsobením malých mäkkýšov. Škrupiny týchto zvierat vytvárajú kolónie podobajúce sa koralovým útesom. Sú domovom bohatej a rozmanitej flóry. Hnedé riasy z rodu *Cystoseira* zabezpečujú dobrý zdravotný stav vody. Majú schopnosť zvýšiť rôznorodosť vďaka rozmanitosti mikroprostredia. Časť pobrežia tvorí útes, ktorý vytvára tieň. V tomto zatienenom prostredí sa dobre darí červeným riasam. Bohatá rybia fauna zahŕňa aj niektoré sťahovavé druhy ako napríklad pleskáče. Iné druhy rýb zase obývajú početné trhliny v skalnatom morskom dne. Vysoké podmorské rastliny majú obrovské ekologické hodnoty schopné tvoriť rozsiahle podmorské lúky. Nachádzajú sa tu tiež podmorské jaskyne, v ktorých sa vyskytujú ryby a rastliny poväčšine depigmentované, čo je zapríčinené nedostatkom svetla. Morský život v tejto oblasti zahŕňa niekoľko zástupcov živočíšnej ríše: jednoduchý planktón, medúzy, stavovce ako napríklad tuniak až po morských plazov (Area Marina Protetta – Capo Gallo – Isola delle Femmine, online).

2.2 Národné parky

Národné parky s prirodzenou krásou a panenskou prírodou sú vhodné pre tých cestovateľov, ktorí chcú zostať v tesnom kontakte s prírodou. Vegetácia Talianska je veľmi pestrá. Existuje mnoho národných parkov, ktoré stoja za návštevu: Gran Paradiso, Circeo, Dolomity, Gran Sasso, Monti della Laga, Cilento, národné parky Kalábrie. Medzi zaujímavosti patrí aj ostrov La Maddalena, sopka Vezuv a oblasť Cinque Terre.

Tab. 1: Zoznam a rozloha národných parkov

Názov národného parku	Rozloha v ha	Názov národného parku	Rozloha v ha
Abruzzo, Lazio a Molise	49.680	Dolomiti Bellunesi	31.034
Alta Murgia	68.077	Foreste Casentinesi, Monte Falterona e Campigna	36.426
Appennino Lucano – Val d’Agri	68.996	Gargano	121.118
Appennino Tosco – Emiliano	26.149	Gennargentu e il Golfo di Orosei	73.935
Archipelago della Maddalena	15.046	Gran Paradiso	71.043
Arcipelago toscano	56.776	Gran Sasso e Monti della Laga	148.935
Asinara	5.200	Majella	74.095
Aspromonte	64.545	Pollino	192.565
Cilento e Vallo di Diano	181.048	Sila	73.695
Cinque Terre	3.860	Stelvio	130.728
Circeo	8.484	Val Grande	15.000
Dei Monti Sibillini	71.437	Vesuvio	8.482

Zdroj: Parchi Nazionali Italiani, 2014

Cinque Terre

Cinque Terre je významnou oblasťou udržateľného cestovného ruchu. Nachádza sa severne od mesta La Spezia. Oblasť je národným parkom od roku 1999 a chránenou morskou oblasťou od roku 1997. Tvorí ho päť mestečiek pri pobreží: Monterosso al Mare, Vernazza, Corniglia, Manarola a Riomaggiore. „Park je oblasťou pešej turistiky – lokality sú spojené sieťou peších trás, zdvíhajúcich sa od pobrežia do vnútrozemia. Park je od roku 1997 na zozname UNESCO“ (Hrala, 2013, s. 104). Až donedávna bola oblasť prístupná iba po mori, železnici alebo úzkej ceste. Zlé príjazdové cesty doteraz chránia národný park pred masovým cestovným ruchom. Národný park charakterizuje harmonické súžitie človeka s prírodou. Pôvodne strmé skalnaté svahy ľudia prerobili na terasové vinice. Medzi zachovávateľov tradičných hodnôt týchto miest patria remeslá, varenie, čerstvé ryby a víno.

Národný park Pollino

Národný park Pollino je najväčšou chránenou oblasťou v Taliansku. Vyhlásený bol v roku 1993. Územie národného parku sa nachádza v dvoch regiónoch – Calabria a Basilicata. Súčasťou parku sú štyri prírodné rezervácie a preteká ním viac ako desať vodných tokov. Vrchol Monte Pollino (2 271 m. n. m.) je najčastejším cieľom turistov. Okrem toho sú frekventované 32 km sútoky rieky Raganello s početnými vodopádmi a jaskyňa s prameňom sírnatéj termálnej vody. Región spája tradičný spôsob života juhu s divokou prírodou. Okrem krás geologického pôvodu tu žije mnoho vzácných a chránených živočíchov. Okrem prírodných krás sa tu nachádza aj mnoho kultúrnych pamiatok. Medzi najznámejšie patrí archeologické nálezisko (20 krát väčšie ako Pompeje), grécko – rímsky amfiteáter, svätyňa sv. Madonny delle Armi, hrad Corgliano a mnoho ďalších.

Národný park Appennino Tosco - Emigliano

Územie národného parku Toskánsko – Emigliánskych Apenín sa môže pochváliť mimoriadnym bohatstvom prostredia. Nachádzajú sa tu pastviny a čučoriedkové vresoviská, jazerá, vodopády, rybníky, skalnaté steny. Mnoho vrcholov dosahuje nadmorskú výšku nad 2 000 metrov. Z fauny sa tu najčastejšie vyskytuje vlk, muflón, jeleň a orol. Územie sa vyznačuje mimoriadnou rozmanitosťou vegetácie. Krajinu charakterizujú čučoriedky, buk, dub, ihličňany, gaštan. Vzácné rastlinné druhy vytvárajú prírodné botanické záhrady. V národnom parku je zakázaný zber chránených rastlín a kvetov (Parco Appennino, online).

2.3 Jazerá

Taliansko je krajina bohatá na jazerá. Má ich viac ako tisíc a každé je odlišné. Preslávené v celom svete sú jazerá Lago di Garda, Lago di Como a Lago Maggiore. Najväčšie jazerá sú tektonicko – ľadovcového pôvodu pri južnom okraji Álp. *„Ich priezračné vody a malebné brehy preslávené subtropickou vegetáciou sú už dlhé desaťročia príťažlivé pre cestovný ruch. Preslávené sú jazerá v kráteroch vyhasnutých sopiek – najväčšie Lago di Bolsena, najznámejšie Lago Albano“* (Horák, 2012, s. 101). Pláže, ktoré sa pri jazerách nachádzajú umožňujú kúpanie a iné aktivity. Okrem relaxu je možné vyskúšať populárne vodné športy ako napríklad vodné lyžovanie, kanoistika,

windsurfing, plachtenie, potápanie a tiež preteky v rybolove. Talianske jazerá zvyrazňujú krásu krajiny, vzhľadom k mimoriadnemu bohatstvu ekosystémov, ktoré sa vytvorili v priebehu tisícich rokov. Najznámejšie a najkrajšie talianske jazerá sú: Lago di Garda, Lago Maggiore, Lago di Como, Lago Trasimeno, Lago di Bolsena, Lago d'Iseo, Lago di Bracciano, Lago di Lesina a Lago di Lugano.

Lago di Garda

Lago di Garda je rozlohou najväčšie jazero Talianska. Rozloha činí 369,98 km², dĺžka 51,60 km, šírka 17,20 km a hĺbka 346 m. Na juhu je obklopené morénami, ktoré tu zanechal ustupujúci ľadovec, a na severe vysokými horskými pásmami. Na severe má tvar fjordu. Pohoria pomáhajú udržiavať mierne podnebie stredomorského typu. Jas životného prostredia, mierna klíma, bujná vegetácia, ktorá pozostáva najmä z olivovníkov, paliem, citrusov, spolu s majestátnosťou krajiny a kultúrno – historickými pamiatkami robia Lago di Garda najatraktívnejším jazerom Talianska.

Lago di Bracciano

Jazero Bracciano je vulkanického pôvodu. Nachádza sa v regióne Lazio. Jeho rozloha je 57 km² a dosahuje maximálnu hĺbku 170 metrov. Asi pred jeden a pol miliónmi rokov sa séria sopečných výbuchov podieľala na vzniku štyroch jazier. Krátery boli naplnené vodou. Doteraz existujú iba dve z nich: Bracciano a Martignano. Jazero Bracciano bolo vypustené ešte za rímskych čias. Štvrté jazero Stracciacappe má dnes podobu močiara. Voda z jazera Bracciano bola už od rímskych čias používaná ako pitná. V 60. a 70. rokoch prišlo k znečisťovaniu jazera najmä poľnohospodárskou činnosťou. Od roku 1987 sa začal boj proti znečisťovaniu jazera – zakázané motorové člny a používanie hnojív a pesticídov. To viedlo postupne až k úplnému vyčisteniu vody. Okolo Bracciana stále existujú pozostatky lužných lesov. V jazere žijú šľuky, zubáče a úhory. V oblasti sa vyskytujú sťahovavé vtáky, výskyt cicavcov je však obmedzený najmä vďaka urbanizácii a rozšíreniu cestovného ruchu.

2.4 Horské oblasti

Taliansko je hornatá zem. Pohoria zaberajú $\frac{3}{4}$ územia. Najvýznamnejším a najkrajším pohorím sú Alpy. Zvyškom územia sa tiahne pohorie Apeniny. „Apeniny

tvorí rada pásiem stredných nadmorských výšok, ale morfológicky neobyčajne pôsobiacich; najvyššie je pásmo Abruzz s masívom Gran Sasso d'Italia“ (Horák, 2013, s.100). Nachádzajú sa tu rôzne horské strediská, ktoré majú význam pre cestovný ruch v lete ale aj v zime. Hory ponúkajú turistom krásnu prírodu, horské jazerá, rozprávkové lesy, pôvabné dedinky s bohatou históriou a tradíciami, a v neposlednom rade kvalitné potravinárske výrobky. Okrem relaxu vyhľadávajú účastníci cestovného ruchu šport. V zime je to najmä lyžovanie, snowboarding, alpské lyžovanie. V lete zase trekking a cyklistika.

Alpy

Alpy tvoria jeden z najdôležitejších zemepisných útvarov zeme. „Vzletné, snehom ošľahané vrcholky, oslnivé biele ľadovce, pusté pláne štrkových morén, rozoklané sklanaté i sviežo zelené údolia, divoké bystriny a tiché jazerá trblietajúce sa ako drahokamy tvoria čarovnú krajinu, v ktorej človek zanechal svoju stopu. Značky na chodníkoch, ovčiarske salaše a kaplnky nám pripomínajú tvrdú prácu a oddanosť horárov, nositeľov prastarých tradícií. Pre týchto ľudí sú Alpy niečím viac ako len športoviskom“ (Bourbon, Aghina, 1997, s. 108).

Talianske Alpy sa tiahnu v mohutnom oblúku od pobrežia Ligúrskeho mora až po hranicu so Slovinskom. Rozdeľujú sa na Východné Alpy s najvyšším štítom Bernina a Západné Alpy, kde je najvyšší štít Mont Blanc (4 810 m. n. m.). Za najkrajší štít je považovaný Matterhorn (Monte Cervino). Predhorské pásmo je využívané predovšetkým ku krátkodobej rekreácii. „Vo vysokohorskom pásme vznikli mnohé známe strediská cestovného ruchu. Výrazné postavenie má údolie Aosta, kadiaľ vedie cesta k Mont Blancu. Hlavné strediská sú tu, v Peninských Alpách, Aosta, Courmayeur, Breuil – Cervinia, ďalej k juhu Sestriere. V strednej časti talianskych Álp sa ruch sústreďuje do kúpeľných stredísk na pobreží jazier ľadovcového pôvodu Maggiore, Lugano, Como, Garda, z lyžiarskych centier tu vynikajú Bormio, Livigno a ďalšie“ (Holeček, Mariot, Střída, 2005, s. 89).

Najznámejšou časťou Álp, rajom turistov, lyžiarov a horolezcov, sú Dolomity. Dolomity nie sú kompaktným pohorím, skladajú sa z viac či menej izolovaných skalných masívov. Za ich vzhľad je zodpovedná materská hornina dolomit, v podstate podvojný uhličitan vápenato – horečnatý, ktorý sa vo vode rozpúšťa horšie ako vápenec

a lepšie odoláva eróznym procesom. Iba vďaka týmto vlastnostiam mohli vzniknúť skalné zoskupenia Catinaccio, Torri del Vajolet a Tre Cime di Lavaredo (Šust, 2008). Temno ružová farba dolomitských skál kontrastuje so zelenými lesmi a pastvinami. V tomto pohorí sa nachádza najbohatšia flóra z celého alpského oblúku. Hlavnými strediskami cestovného ruchu sú Cortina d'Ampezzo, Bolzano, Val di Sole a ďalšie. Najväčším lyžiarskym strediskom je Dolomiti Superski, ktoré združuje 50 lyžiarskych stredísk ako napríklad Val di Fiemme, Val Gardena, Civetta (Holeček, Mariot, Střída, 2005).

2.5 Sopky

Na území Talianska sa nachádza viacero činných ale aj vyhasnutých sopiek. Na Sicílii je najznámejšou sopkou Etna, ktorá patrí k najmohutnejším vulkánom sveta. Sopečného pôvodu sú Liparské ostrovy so sopkami Volcano a Stromboli. Jediná činná sopka na európskom kontinente je Vezuv, ktorá vytvára siluetu nad Neapolským zálivom. Západne od Neapola sa nachádzajú tzv. Flegrejské polia s vyhasnutými sopkami. *„Negatívnym prírodným javom je seizmická činnosť a vulkanizmus. Od roku 1900 bolo zaregistrovaných cez 150 otrasov o sile väčšej ako 7 ballov (od tohto stupňa vznikajú viditeľné škody na budovách). Ich následky boli katastrofálne; pri zemetrasení v roku 1908 boli zcela zničené mestá Reggio di Calabria a Messina a zahynulo 124 tisíc ľudí. Činné a vyhasnuté sopky sú atraktívne z hľadiska cestovného ruchu. V Toskánsku sa vulkanizmus obmedzuje na výstupy pár a plynov („soffioni“)*“ (Horák, 2013, s. 100).

Etna

Etna sa nachádza na ostrove Sicília a dosahuje nadmorskú výšku 3 323 metrov a obvod jej základne meria takmer 200 km. Je neustále skúmaná a asi aj najlepšie poznaná sopka na svete. Bola pozorovaná antickým učencom Empedoklésom už v 5. storočí p. n. l. Výrazné erupcie boli zaznamenané v rokoch 1169, 1329 a 1381. Najničivejší výbuch v dejinách bol v roku 1669, kedy Etna štyri mesiace chrlila lávu a zničila desiatku dedín. V rokoch 1910 sopka vytvorila 23 nových kráterov a v roku 1950 láva vytekala z krátera dlhšie ako rok. O 21 rokov neskôr sopečná erupcia zlikvidovala lanovku a observatórium a v roku 1983 zničila lyžiarske vleky. V roku 2001 sopka vychrlila oblak popola do výšky 700 metrov a láva stekala po južnom

svahu. Rok neskôr spálila píniové lesy a pohltila letovisko Piano Provenzana (Skalický, 2012).

Etna sa zrodila zhruba pred 300 000 rokmi pri podmorskom čadičovom výleve. V neustálej činnosti ju udržuje podsúvanie africkej litosferickej dosky pod európsku. Úbočie Etny patrí k najúrodnejším oblastiam Talianska a pochádza odtiaľ približne 90 % produkcie citrónov a citrusových plodov. Do 500 m n. m. sa na svahoch Etny nachádzajú plantáže citrónovníkov a pomarančovníkov a do 1 300 m n. m. olivy, vinná réva, zelenina a gaštany. Etna má štyri vrcholové krátery: Bocca Nuova, Voragine, Severovýchodný kráter a Juhovýchodný kráter (Skalický, 2012).

Vezuv

Sopka Vezuv je jediná na európskej pevnine, ktorá za posledných sto rokov vybuchla a zabíjala. Jej nadmorská výška je 1 281 metrov a kráter je široký asi 600 metrov. Leží asi 15 km východne od Neapola. Pri erupcii približne v roku 1 780 p. n. l. vyvrhla sopka za jedinu sekundu skoro 100 000 ton žeravej lávy a popola a v roku 1621 zahynulo jej vyčíňaním 30 000 ľudí. Výbuch z roku 79 zničil známe Pompeje, Herculaneum, Stabiae a ďalšie mestá. Naposledy Vezuv vybuchol v roku 1944. Od roku 1995 je oblasť okolo Vezuvu Národným parkom (Wohlhöfner, 2011).

2.6 Natura 2000

Sieť Natura 2000 je sústava chránených území, ktoré na svojom území vytvárajú všetky štáty Európskej únie. Európska únia iniciovala vytvorenie tejto siete v roku 1992. Jej hlavným cieľom je vytvorenie a zachovanie prírodného dedičstva. Táto sústava má zabezpečiť ochranu najvzácnejších a najviac ohrozených druhov voľne rastúcich rastlín, voľne žijúcich živočíchov a prírodných biotopov a zabezpečiť zachovanie biologickej rôznorodosti v celej Európskej únii.

„Základom pre vytvorenie sústavy Natura 2000 sú dve najdôležitejšie právne normy Európskej únie:

- *Smernica Rady Európskych spoločenstiev č. 79/409/EHS o ochrane voľne žijúcich vtákov (známa tiež ako smernica o vtákoch – Birds directive),*

- *Smernica rady Európskych spoločenstiev č. 92/43/EHS o ochrane biotopov, voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín (známa tiež ako smernica o biotopoch – Habitats Directive).*

Sústavu Natura 2000 tvoria dva typy územia:

- *osobitne chránené územia (Special Protection Areas, SPA) - vyhlasované na základe smernice o vtákoch - v národnej legislatíve: chránené vtáčie územia;*
- *osobitné územia ochrany (Special Areas of Conservation, SAC) - vyhlasované na základe smernice o biotopoch - v národnej legislatíve: územia európskeho významu - pred vyhlásením, po vyhlásení je územie zaradené v príslušnej národnej kategórii chránených území“ (Natura 2000, online, cit. 2014-03-06).*

Tieto dve smernice predstavujú najkomplexnejšiu právnu normu na ochranu prírody vo svete. Zoznamy vybraných druhov voľne rastúcich rastlín, voľne žijúcich živočíchov a prírodných biotopov obsahujú prílohy uvedených smerníc. Smernice kladú dôraz na to, aby výber území Natura 2000 bol vykonávaný na základe vedeckých podkladov. Natura 2000 má zabezpečiť priaznivý stav populácií vybraných druhov živočíchov a rastlín a priaznivý stav biotopov. Natura 2000 nevyklučuje hospodárske aktivity v územiach, pokiaľ nenarušujú priaznivý stav územia (Natura 2000, online).

Na území Talianska sa nachádza 2 255 území zahrnutých do sústavy chránených území Natura 2000 a 559 území, ktoré sa týkajú ochrany vtákov. Do siete Natura 2000 patrí Parco Naturale di Molentargius Saline v blízkosti mesta Cagliari na ostrove Sardínia. Táto lagúna so salínami a rákosím poskytuje vhodné podmienky pre vodných vtákov. Desiatky druhov migrujúcich vtákov medzi Európou a Afrikou sa tu zastavujú počas dlhých preletov. Medzi vzácných vtákov tejto oblasti patrí kormorán, žeriav a plameniak ružový. Plameniaci sa tu zdržiavajú celoročne najmä pri mestečku Quartu Sant'Elena (Skalický, 2010).

3 KULTÚRNO – HISTORICKÉ PREDPOKLADY

Taliansko má najdlhšiu tradíciu kultúrneho rozvoja v Európe. „ *Preto je na jeho území sústredené množstvo kultúrnehistorických pamiatok, z ktorých rada má svetový význam. Sú rozptýlené prakticky na celom území, hoci značná časť je v mestách, ktoré v rôznych etapách rozvoja európskej kultúry a civilizácie stála v popredí. Postavenie Talianska v dejinách a vývoji európskej kultúry a umenia je kľúčové. V staroveku rozkvitlo na talianskej pôde grécke, etruské a rímske umenie, v stredoveku umenie starokresťanské, byzantské, románske i gotické (hoci toto jediné vzniklo mimo neho). V Taliansku sa zrodilo umenie renesančné a barokové. Do umenia 20. storočia zasiahlo Taliansko predovšetkým modernou architektúrou*“ (Horák, 2013, s. 102). Kultúrnohistorické pamiatky podporujú vysokú návštevnosť celej krajiny i jednotlivých miest. Taliansko má 49 pamiatok zapísaných na zozname UNESCO – organizácie OSN pre výchovu, vedu a kultúru, čo ho radí na prvé miesto vo svete.

Zoznam pamiatok zapísaných do zoznamu UNESCO (Associazione beni italiani – patrimonio mondiale UNESCO, online):

- Valle Camonica – umenie na skalách (1979)
- Miláno – „Cenacolo“ od Leonarda da Vinci v Santa Maria delle Grazie (1980)
- Rím – historické centrum (1980)
- Florencia – historické centrum (1982)
- Pisa – Piazza del Duomo (1987)
- Benátky a ich lagúna (1987)
- San Gimignano – historické centrum (1990)
- Matera – Sassi (1993)
- Vicenza – mesto a palladianske villy v regióne Veneto (1994)
- Neapol – historické centrum (1995)
- Crespi d’Adda – priemyselné zariadenia (1995)
- Siena – historické centrum (1995)
- Ferrara – mesto renesancie a delta rieky Pád (1995)
- Pienza – historické centrum (1996)

- Castel del Monte (1996)
- Ravenna – ranné kresťanské pamiatky (1996)
- Alberobello – trulli (1996)
- Rezidencia kráľovského domu Savoia v Piemonte (1997)
- Padova – botanická záhrada (1997)
- Portovenere – oblasť Cinque Terre a ostrovy Palmaria, Tino, Tinetto (1997)
- Agrigento – archeologická oblasť (1997)
- Modena – katedrála, Torre Civica a Piazza Grande (1997)
- Amalfi – Amalfské pobrežie (1997)
- Pompeje, Herculaneum a Torre Annunziata – archeologické náleziská (1997)
- Barumini – obec „Su Nuraxi“ (1997)
- Piazza Armerina – Villa Romana del Casale (1997)
- Caserta – kráľovský palác, park, San Leucio a akvadukt Vanvitelliano (1997)
- Cilento – Národný park a Vallo di Diano, Paestum, Velia a Certosa di Padula (1998)
- Urbino – historické centrum (1998)
- Aquileia – archeologická oblasť a bazilica Patriarcale (1998)
- Tivoli – Villa Adriana (1999)
- Ostrovy Eolie – Lipari, Vulcano, Salina, Stromboli, Filicudi, Alicudi a Panarea (2000)
- Verona – mesto (2000)
- Assisi – bazilika Sv. Francesca a ďalšie františkánske pamiatky (2000)
- Tivoli – Vila d'Este (2001)
- Val di Noto – mestá neskorého baroka (2002)
- Sacri Monti v Piemonte a Lombardii (2003)
- Val d'Orcia (2004)
- Cerveteri a Tarquinia – etruské nekropoly (2004)
- Siracusa a pohrebisko Pantalica (2005)
- Janov – Le Strade Nuove a systém palácov Rolli (2006)

- Železnica v oblasti Albula a Bernina (2008)
- Mantova a Sabbioneta (2008)
- Dolomity (2009)
- Vrchol San Giorgio (2003)
- Prehistorické byty v Alpskom oblúku (2011)
- Longobardi v Taliansku. Miesta sily (568 – 774 n. l.) (2011)
- Vily a záhrady Medici v Toskánsku (2013)
- Sopka Etna (2013)

Ústne a nehmotné pamiatky:

- Bábková opera (Sicília) (2001)
- Stredomorská strava (2010)
- Know – how Liutario di Cremona (2012)
- Obsahové piesne (Sardínia) (2005)

3.1 Kultúrne – historické pamiatky severného Talianska

Severné Taliansko má mnoho miest a významných historicko – kultúrnych pamiatok zapísaných na zozname Svetového dedičstva UNESCO. Nachádza sa tu oblasť Valle Camonica, so skalnými rytinami, ktorá bola na zozname zapísaná ako prvá v Taliansku. Mesto Miláno sa preslávilo najmä obrazom Posledná večera od Leonarda da Vinci. Verona zase vďaka svojmu amfiteátru a nespočetnému množstvu ďalších pamiatok.

Významným mestom bola Ravenna, niekdajšie hlavné mesto Západorímskej ríše. Jej starokresťanské pamiatky boli zapísané na zoznam Svetového dedičstva UNESCO v roku 1996. Preslávená je najmä mozaikami z 5. a 6. storočia. Zdobí steny chrámov využívajúc kamienky, pestrofarebné sklenené kočečky ale aj číre sklo podkladané zlatom. Najčastejšie boli zobrazované kresťanské motívy. Najznámejšou pamiatkou ranného kresťanstva je chrám San Vitale ozdobený mozaikami. Ďalší cenný súbor mozaik obsahuje mauzóleum Gally Placidie. Preslávená je aj bazilika Sant'Apollinare Nuovo a kostol San Francesco (Adamec, 2010).

Ďalším severotalianskym mestom zapísaným na zozname UNESCO je Mantova spolu so Sabbionetou (2008). Najznámejšie námestie Mantovy je Piazza Sordello s katedrálou a honosným palácom Palazzo Ducale. Jeho súčasťou je hrad Castello di San Giorgio, kaplnka Santa Barbara, 15 nádvorí, záhrady, galéria starožitností, záhradné kasíno. K významným kultúrno – historickým pamiatkam patrí Palazzo della Ragione – budova niekdajšieho súdu z 13. storočia, malebná hodinová vež z 15. storočia a rotunda San Lorenzo z 11. storočia (Adamec, 2010).

Aj mesto Modena má mnoho historických pamiatok, ktoré boli v roku 1997 zapísané na zoznam Svetového dedičstva UNESCO. Príkladom románskej architektúry je katedrála Duomo s katedrálным múzeom s cennými románskymi reliéfmi. Za zmienku stojí Piazza Grande, na ktorej môže nájsť radničnú hodinovú vež Torre dell’Orologio, mestskú vež Torre Civica a barokový kopulový kostol San Giovanni Battista ležiaci neďaleko námestia. K najvýznamnejším knižniciam patrí Palazzo dei Musei, kde sa nachádza viac ako 380 000 kníh a 12 000 rukopisov. Môžeme tu nájsť aj mapu sveta s Kolumbovými objavmi z roku 1501 (Adamec, 2010).

Nemenej zaujímavá je aj Ferrara, ktorá je tiež súčasťou zoznamu Svetového dedičstva UNESCO od roku 1995. V strede mesta sa nachádza mohutný hrad, Castello Estense, s náročnými vežami, štyrmi mohutnými bránami, padacími mostami, renesančnými balustrádami a nástavbami veží. Vo vnútri je vyzdobený freskami. Z cirkevných pamiatok je najvýznamnejšou katedrála, ktorá má časť románsku a časť gotickú. K významným pamiatkam patrí renesančný palác Palazzo dei Diamanti, ktorý bol pomenovaný podľa 12 500 mramorových kvádrov pritesaných do špicate vystupujúcich ihlanov (Adamec, 2010).

3.1.1 Valle Camonica

Valle Camonica je druhé najväčšie talianske alpské údolie. Je ľadovcového pôvodu a zrodilo sa severne od Brescie, na konci poslednej doby ľadovej asi pred 15 000 rokmi. Nachádzajú sa tu stredoveké dediny, hrady, antické vykopávky, kostoly, svätyne, zákopy z prvej svetovej vojny, múzeá, kúpele. Okrem toho skrýva Valle Camonica najväčšiu zbierku prehistorických skalných rytín na svete zapísanú na zoznam UNESCO už v roku 1979. V návrhu na jej zaradenie sa vtedy hovorilo asi o 40 rytinách. Dnes sa uvádza, že je ich viac ako 140 000. Sústredené sú najmä v ôsmich

chránených oblastiach. K najznámejším patrí národný park Naquane v Capo di Ponte, ktorý existuje už od roku 1955. Najstaršie rytiny tu zanechali nomádsky lovci, ktorých námetom boli jelene a losy. V mladšej dobe kamennej sa tu objavili prví poľnohospodári a na skalách sa začali objavovať antropomorfné postavy sprevádzané rôznymi geometrickými prvkami. V dobe medenej sa objavilo koleso, voz a okrem ľudských postáv sa medzi námetmi rytín vyskytovali aj nebeské symboly, zbrane a poľnohospodárske motívy. Tieto rytiny boli spojené s uctievaním predkov. Z doby bronzovej sa na rytinách vyskytli dokonalejšie zbrane s hojnými geometrickými prvkami. 70 – 80 % rytín pochádza z doby železnej – národ Camunov. Prevládajúcim námetom sú ľudské postavy, často vo vzájomných súbojoch (Hofmann, 2010).

3.1.2 Miláno – „Il Cenacolo“

„Leonardova maľba Posledná večera Pána v refektári dominikánskeho kláštora Santa Maria delle Grazie v Miláne bezpochyby patrí k najznámejším dielam talianskej renesancie; o jej ohlase svedčí i to, že práve ona, medzi všetkými pamiatkami tohto podivuhodného mesta, bola v roku 1980 zapísaná do zoznamu Svetového dedičstva UNESCO“ (Adamec, 2010). Lodovico Sforza pôvodne zavolať Leonarda da Vinci do Milána aby mu vyhotovil jazdecký pomník, ktorý sa nikdy nedočkal realizácie. Jeho slávne dielo Posledná večera bolo namalované na severnú stranu kláštora Santa Maria delle Grazie. Obraz bol dokončený v roku 1498. Už krátko po dokončení začala maľba opadávať, pretože Leonardo využil technológiu maľby na suchý podklad (Adamec, 2010).

Milánsky dóm (Il Duomo) je druhou najväčšou katedrálou Talianska. Katedrála je silne spojená s pamiatkou na svätého Ambróza. Na tejto gotickej stavbe sa pracovalo vyše 500 rokov. Je obložená asi 3 400 sochami a má 140 veží. Medzi ďalšie významné pamiatky Milána patrí Galeria Vittorio Emanuele, divadlo Teatro della Scala, Museo del Duomo, Museo Civico d'Arte Contemporane, Palazzo Reale, Piazza della Scala, Piazza del Duomo a mnoho ďalších.

3.1.3 Benátky a ich lagúna

Benátky a lagúna sa nachádzajú na zozname UNESCO od roku 1987. K výraznejšiemu osídleniu lagúny došlo behom 4. storočia. Do severného Talianska

začali prenikať kmene barbarov. Pôvodní obyvatelia pred nimi hľadali útočisko na obtiažne prístupných ostrovoch. Benátky nemali spojenie s pevninou až do roku 1846. Mesto je vybudované na 118 ostrovčekoch s viac než 150 kanálmi a 400 mostami, s 15 000 domami, medzi ktorými je 900 palácov a viac ako 100 kostolov.

Najznámejším a najväčším kanálom je Canal Grande. Cez tento kanál vedú iba štyri mosty. Najstarším a najkrajším je most Ponte Rialto. Elegantná jednooblúčková stavba z bieleho istrijského mramora je každodenne navštevovaná mnohými turistami. Pred tým, ako most dostal svoju dnešnú podobu, stálo na jeho mieste veľa drevených predchodcov. Prvý most tu stál už v roku 1181. Dnešnú podobu dostal Ponte Rialto v roku 1591, kedy bol dostavaný (Hofmann, 2007).

Najznámejšie námestie Benátok je Piazza San Marco. Námestie má tvar pretiahnutého lychobežníka dlhého 175 metrov. Jeho plocha bola umelo vytvorená. Pôvodne sa nachádzalo iba na malom území a bolo zakončené kanálom Rio Batario. V roku 1172 dóža Sebastiano Zanimi kúpil pozemky, kanál nechal zasypať a námestie získalo svoju dnešnú veľkosť. *„Dňa 29. decembra 1720 otvoril Floriano Francesconi v prízemí Novej prokuratúry kaviareň Venezia Trionfante čiže Friumfujúce Benátky. Dnes sa táto vôbec najstaršia kaviareň volá po svojom zakladateľovi Florian“* (Hofmann, 2007, s.45).

Na južnom konci Piazzetty, na nábřeží kanálu San Marco boli postavené dva žulové stĺpy – na jednom sa nachádza socha okrídleného leva, symbolu Benátok, a na druhom socha sv. Teodora, prvého patróna Benátok. Bazilika vznikla v 11. storočí namiesto pôvodnej kaplnky. Spojuje byzantskú a románsku architektúru a nachádza sa v nej najrozsiahlejší komplex mozaik na svete pokrývajúci plochu viac ako 8 000 m². Ďalšou významnou stavbou na námestí je zvonica Campanila, vysoká 95 metrov. Známym je aj Dóžací palác, Libreria Vecchia, Biblioteca Marciana, Zecca – niekdajšia mincovňa, hodinová veža. Kultúrno historické pamiatky sa však nachádzajú aj mimo Námestia sv. Marca. K najvýznamnejším patrí aj Galleria dell'Academia, palác Ca'd'Oro, Múzeum sv. Marca, kostol Santa Maria Gloriosa dei Frari, kostol Santi Giovanni e Paolo, palác Rezzonico a divadlo Teatro la Fenice.

Godndoly, gondoliéri a Benátky patria k sebe odjakživa. Slovo gondola sa prvýkrát objavilo už v roku 1094 a najstaršie zachované gondoly pochádzajú z prelomu 15. a 16. storočia. Až v 17. storočí sa však začali podobať vzhľadovo tým dnešným.

V 19. storočí začali mať gondoly asimetrický tvar, kvôli zlepšeniu ovládateľnosti. V minulosti sa v Benátkach nachádzalo až 10 000 gondol a mesto bolo plné lodeníc na ich výrobu a opravu. Dnes má asociácia gondolierov presne stanovený počet 425 členov a na členstvo sa čaká v poradovníku. Lodence už zostali iba tri, spomedzi ktorých je najstaršia Squero di San Trovaso. Gondoly sa vyrábajú ručne, pomocou jednoduchých nástrojov. Jedna gondola sa skladá z 280 dielov, na jej výrobu sa používa osem rôznych druhov dreva a jej stavba trvá 40 – 45 dní. Základná štyridsaťminutová prechádzka gondolou stojí 80 euro cez deň a 100 v noci (Hofmann, 2007).

3.1.4 Verona

Verona, mesto ktoré existuje nepretržite viac než 2 000 rokov, sa nachádza na zozname Svetového dedičstva UNESCO od roku 1999. *„Najväčším lákadlom Verony, jednej z najvýznamnejších metropolí umenia v severnom Taliansku, je Aréna, asi najzachovalejší rímsky amfiteáter na svete. Táto jedinečná pamiatka bola postavená v prvom storočí n. l. a behom letnej opernej sezóny ožíva v svojom prastarom lesku. Vďaka nákladnej výprave je zvlášť obľúbená „Aida“ od Giuseppe Verdiho“* (Bourbon, Aghina, 1997, s. 58). Táto Aréna na Piazza Brà býva často označovaná za najvýznamnejšiu veronskú pamiatku. V rímskych dobách sa v nej odohrávali gladiátorské zápasy, neskôr zápasy býkov so psami, divadelné predstavenia a koncerty. Operné koncerty, ale aj koncerty populárnej sa tu organizujú dodnes.

Ďalšie štyri antické pamiatky môžeme nájsť roztrúsené po celom meste – brána Porta dei Borsari, brána Porta Leoni, triumfálny oblúk Arco dei Gavi a divadlo. Ľudovým centrom bolo námestie Piazza delle Erbe, trhovisko, ktoré bolo založené na mieste rímskeho fóra. Stojí tu vež Torre Gardello, na ktorej boli prvé mestské hodiny vo Verone a zároveň to bola prvá strážna vež v Taliansku. Na námestí sa nachádza stĺp sv. Marca, socha Madonna Verona z roku 1368, Casa dei Mercanti a gotický dom, ktorý nechal v roku 1301 postaviť Alberto I. della Scala. Dôležité súdne, vládne a správne orgány sídlili na Piazza della Signori. Medzi najznámejšie stavby, ktoré tu boli postavené patrí Loggia del Consiglio, Palazzo del Governo, socha Danteho Alighieri a kostol Santa Maria Antica. Pri návšteve Verony turistov určite zaujmú aj iné pamiatky, ako napríklad kostol San Lorenzo, gotický tehlový kostol Santa Anastasia, most Ponte

Pietra, dóm Santa Maria Matricolare, pevnosť Castelvechio, bazilika San Zeno Maggiore a mestské múzeum (Hofmann, 2010).

3.2 Kultúrno – historické pamiatky stredného Talianska

Stredné Taliansko podobne ako severné má obrovské predpoklady cestovného ruchu. Nachádza sa tu mnoho miest zapísaných na zoznam Svetového dedičstva UNESCO. K najvýznamnejším centrom s kultúrne – historickými pamiatkami patrí Florencia, Pisa, Urbino, Siena a Asisi. Za zmienku stojí aj Bologna, v ktorej bola v 13. storočí založená najstaršia univerzita v Európe.

Urbino je vďaka svojej renesančnej architektúre zapísané na zozname UNESCO od roku 1998. V 15. storočí prispela k rozkvetu Urbina výroba majoliky. Najvýraznejšou stavbou je vojvodský palác Palazzo Ducale. Kostol Oratori San Giovanni je preslávený freskami zo života Jána Krstiteľa a Ukrižovaním nad hlavným oltárom. *„Pri námestí Republiky stojí kostol San Francesco s mohutnou zvonnicou. Obraz na hlavnom oltári maľoval Federico Barocci. Vľavo za postranným vchodom majú náhrobnú desku Raffaelovi rodičia. Ich dom stojí kúsok od kostola. Od roku 1869 v dome sídli Raffaelova akadémia“* (Kraslová, 2010, s. 51).

Siena je mesto známe svojim historickým centrom, ktoré bolo v roku 1995 zapísané na zozname Svetového dedičstva UNESCO. Preslávilo sa najmä jezdeckými pretekmi nazývanými Palio. K najvýznamnejším architektonickým pamiatkam patrí Duomo, Palazzo Pubblico a vež Torre del Mangia. K popisu Sieny neodmysliteľne patrí Piazza del Campo s gotickou katedrálou. Fasády katedrály sú z červeného, zeleného a bieleho mramoru a jej mozaiková mramorová dlažba je zdobená 56 obrazmi.

Pisa je preslávená svojim námestím Piazza dei Miracoli (Piazza Duomo), ktorá bola zapísaná do Svetového dedičstva UNESCO v roku 1987. Nachádzajú sa tu štyri architektonické stavby: šikmá veža Torre Pendente, Duomo, baptistérium a cintorín Camposanto. Stavba šikmej veže bola zahájená v roku 1173, nakláňať sa však začala ešte pred jej dokončením. Veža meria 55,8 metra so sklonom 3,9 ° a každý rok sa nakloní priemerne o 1 mm. Jej výstavba bola dokončená v roku 1350. Cintorín Camposanto údajne ukrýva pôdu zo svätej zeme. Je tu pochovaný celý rad slávnych osobností. Celý komplex je vybudovaný v slohu pisanskej románskej architektúry. Duomo, ako aj zvyšok komplexu zdobí tmavozelený a smotanový mramor.

Monumentálny dóm, doplnený baptistériom, ukrýva niekoľko významných umeleckých pamiatok – mramorovú kazateľnicu od Nicolu Pisana, či náhrobok Henricha VII.

3.2.1 Florencia

Florenia je mostom tradície, histórie, umenia a kultúry. Jej historické a umelecké dedičstvo je známe po celom svete. Na zoznam Svetového dedičstva UNESCO bola zapísaná v roku 1982. Je pamätníkom renesancie a humanizmu a tiež pôsobiskom významných osobností ako Michelangelo, Boticelli, Petrarca, Boccaccio, Brunelleschi, Buonarroti, Leonardo da Vinci, Dante Alighieri, Lorenzo de' Medici, Macchiavelli. Stavba florentskej katedrály Santa Maria del Fiore sa začala v roku 1296. Na jej výstavbe pracovali mnohí architekti. Chrámové priečelie je obložené tromi druhmi mramoru: bielym, zeleným a ružovým. Konečnú podobu katedrále dal architekt Filippo Brunelleschi a bola vysvätená v roku 1436. Dnes sú vystavené mnohé majstrovské diela známych umelcov. Katedrála je štvrtou najväčšou na svete.

Najstaršou budovou Florencie je Baptistérium. Najstaršie písomné správy o jeho pôvode pochádzajú z roku 897. Výzdoba bola inšpirovaná antikou. Jeho najzaujímavejším prvkom sú južné dvere ozdobené 28 výplňami so scénami sv. Jána Krstiteľa od Andra Pisana. Najslávnejšie dvere sú východné tzv. Rajské dvere so scénami Starého zákona od Ghibertiho. Všetky dvere sú iba repliky, originály sa nachádzajú v múzeu Museo dell'Opera del Duomo. Interiér je vyzdobený mozaikami, ktoré zobrazujú scény zo života Krista, Panny Márie, Jozefa a Jána Krstiteľa. Súčasťou Piazza del Duomo je zvonica Campanile pochádzajúca z roku 1334. Reliéf na zvonici sú len kópiami. Originály sú uložené v múzeu.

Centrom politického a obchodného života je Piazza della Signoria. Na námestí sa týči replika sochy Davida od Michelangela. Originál sa nachádza v múzeu Museo dell'Accademia spolu s ďalšími sochami od Michelangela. Zhliadnúť tu môžeme tiež výbornú zbierku predrenesančného toskánskeho umenia. Na námestí sa nachádza Palazzo Vecchio, jedna z najdôležitejších verejných budov v stredovekom Taliansku. Zasadali tu ústredné orgány mesta a dnes slúži ako radnica. Z Palazzo Vecchio je vstup do Galerie Uffizi, najstaršieho múzea umenia. *„Galéria Uffizi vďaka za svoje postavenie vyhlásenej pokladnice renesančného umenia maliarstva rodine Medici – významným*

patrónom umenia a vládcom Toskánska“ (Morrow, Power, 2005, s. 30). Najznámejšie diela, ktoré sa tu nachádzajú sú od Raffaella a Michelangela.

Stredoveký most Ponte Vecchio cez rieku Arno bol stavaný v rokoch 1335 - 1345. Je najstarším z florentských mostov a ako jediný nebol počas vojny zničený. Pôvodne na ňom stáli obchody s mäsom, rybami a zeleninou. Dnes už tu nájdeme iba zlatníctva a obchody so šperkami. Palazzo Pitti je sídlom mnohých múzeí. V 19. storočí bol kráľovskou rezidenciou Viktora Emanuela II. V porovnaní s Uffizi, je tu výraznejšie zastúpená neskorá renesancia, zatiaľ čo v Uffizi prevláda renesancia ranná. Ponte Vecchio spája Palazzo Pitti s Palazzo Vecchio.

Za zmienku stoja aj kostoly San Lorenzo, Santa Croce a Santa Maria Novella. Kostol Santa Croce bol postavený podľa architekta Arnolfa di Cambia. Tu sú pochované významné osobnosti ako Machiavelli, Michelangelo, Vasari, Ghiberti, Galilei. Florencia sa pyši mnohými ďalšími významnými pamiatkami.

3.3 Rím a Vatikán

„Na svete asi nie je iné mesto, ktoré by mohlo súperiť s Rímom v sláve a veľkoleposti tradícií, nesených v priebehu vekov. História Ríma v sebe viaže históriu dávno minulých svetov s duchovnou a svetskou mocou pápežskou. Osud hlavného mesta mu dodal rozmery, rozprestrené po siedmich návršiach“ (Bourbon, Aghina, 1997, s. 34). V Ríme sa otvára príležitosť obdivovať a študovať umelecké a hmotné dedičstvo minulosti, nakoľko sa rímska civilizácia spolu s civilizáciou gréckou stala kolískou západoeurópskej civilizácie. Mesto bolo zapísané na zoznam Svetového dedičstva UNESCO v roku 1980.

Kapitol je najznámejším zo siedmich rímskych kopcov. Pôvodne tu bolo centrum náboženského života. Medzi dvomi kopcami sa nachádza Kapitolské námestie, ktoré za svoj vzhľad vďačí Michelangelovi. Uprostred námestia stojí jazdecká socha cisára Marka Aurélia z 2. storočia. V čele námestia sa nachádza Senátorský palác – Palazzo Senatoriale, vpravo od neho je Palác konzervátorov – Palazzo dei Conservatori, vľavo Nový palác – Palazzo Nuovo. Nový palác slúžil v minulosti mestskej rade. V súčasnosti sú v ňom uchované zbierky Kapitolského múzea, ktoré zahŕňajú zbierku antických sôch. Preslávenú suchu Kapitolskej vlčice môžeme nájsť v Paláci konzervátorov (Tkáč, 2002).

Forum Romanum – rímske fórum, sa za časov Rímskej ríše stalo centrom verejného, politického, náboženského a obchodného života. Paláce a chrámy majú mimoriadny význam pre dokumentáciu Rímskej spoločnosti. Výstavba prebehla za vlády najvýznamnejších rímskych panovníkov – Cézara, Augusta, Nervy a Trajana. „*Bohate zdobený monument Konštantínov oblúk - Arco di Constantino, ktorý dominuje východne pred vstupom na Forum Romanum, je najväčším výťažným oblúkom v Ríme. Pripomína víťazstvo cisára Konštantína nad Maxentiom, ku ktorému došlo na severe Ríma v roku 312*“ (Tkáč, 2002, s. 40). Na fóre sú dochované pozostatky hrobov Romula a Réma, antická rečnícka tribúna Rostri, základy baziliky Maxentia, zrúcaniny klenby chrámu Emilia, oblúk Septima Severa, chrám Antonia Pia a Faustiny, chrám San Francesco Romana, Kostol Panny Márie a Titov oblúk.

Koloseum je jednou z najslávnejších stavieb na Zemi. 50 metrov vysoká stavba pojala až 50 000 divákov. So stavbou začal cisár Vespasián v roku 72 a dostaval ho jeho syn Titus v roku 80. Slávnostné otvorenie Kolosea prebiehalo 100 dní. Tvorila ho štyri podlažia a každý spoločenský stav mal prísne vyhrdené priestory (najspodnejšie podlažie bolo pre cisára a šľachu a najvrchnejšie pre obyčajných ľudí a ženy). Šesť storočí sa tu odohrávali zápasy gladiátorov, divokých šeliem, pozemné a námorné boje. Vražedné zápasy zakázal až cisár Honorius v roku 404. Koloseum začalo chátrať a používalo sa ako stavebný materiál. Demolácia bola zakázaná až v 18. storočí. Dnes je zachovaná asi 1/3 stavby (Gasline, 2010).

Najväčším športovým komplexom bol Circo Massimo. Už od dávnych dôb sa tu konali jazdecké preteky a kónské dostihy. Dodnes sa dochovali jeho pozostatky. V blízkosti sa nachádza areál bývalých kúpeľov – Terme Caracallo. „*Dva susedné slávne areály doby Rímskej – Circo Massimo a Terme Caracalla dosiahli kuriózne zhody v charakteristikách svojej veľkoleposti – kúpele slúžili pre pobyt 600 hostí, cirkus dosahoval celkovej dĺžky 600 metrov. Kúpele majú dĺžku aj šírku 330 metrov*“ (Tkáč, 2002, s. 44).

Hrad Castel Sant'Angelo je najstarším hradom na svete. Stavba bola realizovaná v rokoch 130 – 139 cisárom Hadriánom. Jeho poslaním bolo vybudovať hradné mauzóleum. V stredoveku slúžil ako pevnosť, neskôr tiež ako vezenie. Stal sa útočiskom pápežov a dodnes je prepojený podzemnou chodbou s Vatikánom. Na

prestavbách sa podieľali slávny architekti – Bramante, Sangallo, Bernini a Michelangelo.

Dopravný stred mesta tvorí námestie Piazza Venezia. V centre sa nachádza monumentálny pomník sardínskeho vládcu Viktora Emanuela II s hrobom neznámeho vojaka. Dve fontány predstavujú Jadranské a Tyrhénske more. Areál palácu Palazzo Venezia bol postavený pre neskoršieho pápeža Pavla II. a je považovaný za jeden z prvých dokladov rímskej renesancie. V budove dnes sídli múzeum Museo di Palazzo Venezia. Neoddeliteľnou súčasťou námestia je aj Basilica di S. Marco (Gasline, 2010).

„Fontana di Trevi je najmohutnejšou, barokovou fontánou rímskej metropole, pochádza z polovice 18. storočia. Jej stavba bola realizovaná po dobu takmer 30 rokov – v rokoch 1735 – 1762, tvorcom bol taliansky architekt a sochár Salvi. Polkruhový areál rozložený pred palácom, v jeho prostrednej časti nad fontánou je umiestnená monumentálna socha Neptúna. Stojí na kočiaroch v tvare lastúry, ťahaným dvomi morskými koňmi a doprevádzaným tritónmi. V bočných stranách stoja dve ženy znázorňujúce zdravie a plodnosť“ (Tkáč, 2002, s. 29). Námestie Piazza di Spagna je preslávené schodiskom Scalinata di Trinita dei Monti z 18. storočia, pomenované podľa kostola, ktorý sa nad nimi týči. Fontána v tvare lode je od významného architekta a sochára Berniniho.

Námestie Piazza del Popolo bolo postavené podľa architekta G. Valadier. *„Ústie triedy Cosra lemujú dva takmer zhodné barokové kostoly Santa Maria di Montesanto a Santa Maria dei Miracoli. Stavbu oboch chrámov zahájil C. Rainaldi v 17. storočí a dokončil ich Bernini a Fontana“* (Gasline, 2010, s. 70). V strede námestia sa týči obelisk Obelisco Flaminio z roku 1300 p.n.l. Nad Piazza del Popolo sa nachádza parkový areál Borghese so svojim presláveným múzeom Muzeum a Galeria Borghese.

Jedným z najvýznamnejších a najzachovalejších antických chrámov je Pantheon. Stavba bola zahájená v roku 27 p. n. l. rímskym vojvodcom a politikom M. Agripom. Súčasná podoba však pochádza z rokov 118 – 125. Kruhová stavba má rovnakú šírku aj výšku (43,3 m). Kupola má otvor o priemere 9 metrov. Vstupný portál tvorí 16 antických stĺpov. V Panteone boli ukladané pozostatky významných osobností ako napr. Rafaella Sanzia, Peruzziho, Vignoly, V. Emanuela II., Umberta I.

Piazza Navona patrí k najkrajším rímskym námestiam. Fontána štyroch riek - Fontana dei Quattro Fiumi uprostred námestia je od Berniniho. V rokoch 1650 -1651 ju nechal postaviť pápež Inocenc X. Sochy symbolizujú štyri rieky Gangu, Níl, Dunaj a La Platu. Na južnom konci námestia je Fontana del Moro od Berniniho a Mariho podľa návrhu G. Della Porti. Na druhom konci námestia je Fontana del Nettuno, ktorú tiež vyprojektoval G. Della Porta. Tieto pamiatky niesú ani zďaleka všetky. V Ríme sa nachádza mnoho ďalších slávnych kostolov, námestí, palácov, mostov, múzeí a hradov.

Vatikán

Mestský štát Vatikán vznikol na základe tzv. Lateránskych dohôd, ktoré boli utatvorené medzi talianskym štátom a Svätou stolicou 11. februára 1929. Na čele štátu stojí pápež ako hlava katolíckej cirkvi. Celková plocha mestského štátu je 0,44 m². Na zozname UNESCO je zapísaný od roku 1984. Na monumentálnej stavbe Bazilike sv. Petra sa vystriedali najlepší architekti a umelci niekoľkých generácií. *„Prestavba baziliky sa realizovala podľa Bramatovho veľkolepého projektu, ktorý chcel vybudovať kostol v tvare gréckeho rovnoramenného kríža s veľkou strednou kupolou a štyrmi menšími postrannými kupolami. Po Bramantovej smrti pokračuje vo výstavbe Raffael a po jeho predčasnej smrti sa diela ujíma Sangallo. V roku 1547 preberá stavebné vedenie Michelangelo. Na začiatku 17. storočia Maderno zmenil pôvodný pôdorys a tvar latinského kríža a dokončil barokové priečelie baziliky. O niečo neskôr doplnil chrámový komplex o eliptickú kolonádu Svätopeterského námestia s 284 stĺpmi a 88 piliermi“* (Gasline, 2010, s. 82). Na námestí sa nachádza obelisk a fontány od Berniniho a Maderna.

Jednou z najdôležitejších súčastí Vatikánskych palácov je Sixtínska kaplnka. Kaplnka sa využíva na niektoré pápežské obarady a najmä pre konkláve, ktoré sa tu schádza pre voľbu pápeža. Na jej freskovej výzdobe sa podielali slávny umelci: Michelangelo, Pinturicchio, Signorelli, Botticelli, Ghirlandaio a Roselli. Za zmienku stojí slávny Michelangelov Posledný súd. Freska má cez 200 m² a zobrazuje 390 postáv. Komplex zahŕňa aj preslávené Vatikánske múzeá, Vatikánsku obrazáreň a Historické múzeá.

3.4 Kultúrno – historické pamiatky južného Talianska

Tak ako severné a stredné, takisto aj južné Taliansko je bohaté na kultúrne – historické pamiatky. Medzi najvýznamnejšie patrí Neapol, Amalfitana, Paestrum, Pompei, Alberobello, Castel del Monte. Mesto Alberobello a jeho prehistorické ľudské obydlia „Trulli sú na zozname Svetového dedičstva UNESCO od roku 1996. Obidli takéhoto typu sa tu nachádza viac než 1 400. „*Preslávené trulli patria k architektonickému bohatstvu Apulie. Väčšinou ide o hranaté, niekedy kruhové stavby vybudované z kameňov bez použitia spojovacieho materiálu. U tých najstarších sa kamenný kužel zdvíha od zeme, na neskorších stavbách je postavený až na obvodových stenách. Nad nimi sa zdvíha kuželovitá strecha, vytváraná postupným vrstvením plochých kameňov. Steny sú natreté na bielo, strecha zostáva šedá*“ (Skalický, 2010, s. 63). Trulli boli patrne jedným z najstarších typov obydlia. Dnes sú v nich galérie, umelecké dielne, reštaurácie, obchodíky so suvenírmi a malé hotelové izby.

Korunou Apúlie je hrad Castel del Monte zapísaný na zoznam Svetového dedičstva UNESCO v roku 1996. Hrad bol postavený v 13. storočí ako lovecké sídlo pre cisára Fridricha II. Vybudovanie monumentálnej – osemuholníkovej stavby prebehlo podľa presných geometrických plánov. „*Hradná symbolika „Magická osmička“ dodnes nie je presne vyjasnená. Monumentálna „8“ boká stavba obklopuje „8“ uholníkové nádvorie, v „8“ rohoch je obklopená „8“ osembokými vežami, na každom poschodí má „8“ rovnako veľkých siení, výhľad z horného poschodia je realizovaný „8“ portálmi*“ (Tkáč, 2002, s. 147).

Paestrum je antické mesto monumentov a zrúcanín zapísané do zoznamu Svetového dedičstva UNESCO v roku 1998. Tunajšie monumentálne chrámy boli postavené asi v rokoch 650 p. n. l. V roku 273 bolo miesto obsadené Rimanmi, ktorí ho obohatili o amfiteáter, fórum, termy a chrám mieru. Nálezisko dodnes obopínajú čiastočne dochované mohutné hradby. V areáli dominujú tri antické chrámy. Najväčší a najzachovalejší predstavuje Neptúnovu svätyňu. Druhým je bazilika a tretím zachovaná svätyňa bohyně Ceres.

Na zozname Svetového dedičstva UNESCO sa nachádzajú aj sicílske Silunite, Segesta a Údolie chrámov. Archeologická lokalita Silunite je preslávená zrúcaninami chrámov, akropolou a svätyňou Démétry Maloforos postavené v 6. – 5. storočí p. n. l. Medzi najpôsobivejšie grécke pamiatky patrí chrám v Segeste napriek tomu, že nebol

nikdy dostavaný. Z čias Rimanov tu bolo vybudované divadlo a normanský hrad. V Údolí chrámov môžeme nájsť pozostatky Hérinho chrámu (5. storočie p. n. l.), Chrám Svornosti, Heraklov chrám (520 p. n. l.) a Diov chrám (480 p. n. l.) (Skalický, 2012).

Sardínia sa preslávila nuragskou kultúrou, ktorá sa stala symbolom ostrova. Objavila sa okolo roku 1600 p. n. l. a dodnes ju na ostrove pripomína asi 7 000 obrovských kamenných vežových stavieb nuragov. Stavali sa na kruhovom pôdoryse z veľkých opracovaných kameňov. Nad všetkými nuragmi vyniká Su Nuraxi di Barumini. Je to rozľahlá pevnosť, ktorá bola svojou výnimočnosťou zapísaná v roku 1997 na zoznam Svetového dedičstva UNESCO. Prvá fáza jeho výstavby spadá do konca 15. a začiatku 16. storočia (Šachová, 2010).

3.4.1 Pompei, Herculaneum, Torre Annunziata

„Pamiatkové areály civilizácie Starej ríše Rímskej – Pompeje, Herculaneum a brána Annunziata, rozmiestnené v juhovýchodnom susedstve Neapola, v pamiatkovej krajine pod sopkou Vezuv, boli zahrnuté do svetovej listiny pokladov UNESCO v roku 1997“ (Tkáč, 2002, s. 123). Tunajšie osady založil národ Ostekov, neskôr prišli Gréci, ktorí tu postavili monumentálny Dórsky chrám. Neskôr boli dobyté Rimanmi. Nastali tu mnohé zemetrasenia, ktoré poškodili chrámy, ale vzápätí boli zahájené rekonštrukcie. 27. augusta roku 79 vybuchla sopka Vezuv a Pompeje boli zasypané lávou do výšky 5 – 7 metrov. Iba malému počtu obyvateľov sa podarilo utiecť. Výkopové práce sa začali najprv v roku 1719 a potom systematicky od roku 1927.

Pamiatkový areál obsahuje odkryté a reštaurované jedinečné stavby a monumenty. Fórum bolo centrom života starých Pompejí. Zachované sú štyri chrámy: Jupiterov, Apollónov, Venušin chrám a Bazilika. Bazilika predstavovala najväčšiu stavbu Pompejí a neskôr sa stala sídlom súdneho tribunálu a centrom rímskeho obchodu. Na námestí stojí dóm Eumachia, v ktorom sa predávali látky. Mimoriadnou výzdobou vyniká Dom básnika tragédií, pri jeho vstupe je zdobený mozaikou psa na reťazi. Za najkrajší dom je považovaný dvojdom Vettierov, zdobený orientálnymi maľbami a freskami. V kuchyni sa dochoval starý kuchynský riad. Bitka cisára Alexandra je znázornená slávnou mozikou na Faunovom dome. Na južnom okraji mesta môžeme nájsť areál Veľkého a Malého divadla. Ďalšími zachovanými pamiatkami v tejto

oblasti sú: amfiteáter, Stabijské kúpele, Mestské kúpele, Venušin dom, Villa Diomeda a nevestinec. V nevestinci sa nachádzajú fresky so sexuálnou tematikou (Tkáč, 2002).

Mesto Vila Annunziata sa preslávilo pozoruhodnými, dávnymi maliarskymi dielami situovanými v rovnomennej bráne a v pozostatkoch antickej vily Oplontis. Nástenné maľby zobrazujú životný štýl a bohatstvo občanov z dôb rímskeho cisárstva.

Herculaneum sa nachádza východne od Neapola. Takisto ako Pompeje aj Herculaneum zasiahol výbuch sopky Vezuv a celý areál zostal pokrytý vrstvou lávy do výšky 10 metrov. Tunajšie monumenty sa dochovali v absolútnej a pôvodnej podobe. Prvé výkopy boli zahájené v roku 1719. Herculaneum predstavuje unikátne reálny obraz antického mesta i pôsobivý životný štýl občanov z dôb rímskeho cisárstva. Medzi najvýznamnejšie pamiatky patrí dvojposchodová vila s pozoruhodným vnútorným átriom, zdobená jedinečnou farebnou mozaikou znázorňujúcou vládca morí Neptúna s bohyňou Aphitritou. K najkrajším pamiatkam patrí Dom Jeleňov postavený v rokoch 41 – 68. Zachovalo sa z neho vnútorné átrium a zdobenie mramoru na podlahách. O športových aktivitách svedčí športový areál s bazénom a posilňovňou. Komplex veľkých termálnych kúpeľov pozostáva z mužského a ženského oddelenia (Tkáč, 2002).

3.4.2 Neapol

Neapolská metropola predstavuje kultúrne, spoločenské i hospodárske centrum provincie Campania. Historické jadro tretieho najväčšieho mesta Talianska je zapísané na zozname Svetového dedičstva UNESCO od roku 1995. Hlavným námestím historického mesta je Piazza del Plebiscito, ktoré vzniklo v 18. storočí. Súčasnú podobu má však od čias kráľa Joachima Murata. Kostol San Francesco di Paulo dominuje námestiu Piazza del Plebiscito. Jeho priečelie ohraničuje 34 mramorových stĺpov dórskeho štýlu a je zavíšené vysokou kupolou chrámu. Pred svätyňou stoja jazdecké sochy Bourbonských panovníkov od Canovy, ďalšie sochy dekorujú vrcholy centrálného portálu a kolonádu.

Oproti sa nachádza kráľovský palác Palazzo Reale. Na jeho výstavbe sa začalo v roku 1600 podľa projektu Dominika Fontany. Palác bol mnohokrát prestavaný najmä po rozsiahlom požiare v roku 1813. Výklenky priečelí zdobia mramorové sochy predstavujúce ôsmich najpreslávenejších vládcov Neapola. V priestoroch sídli Národná knižnica Vittorio Emanuele III. „V najvyššom poschodí je deponovaných zhruba 1,8

miliónov zväzkov, 19 000 rukopisov, cez 4000 prvotlačí a viac než 1 700 papyrusov z Herculanea. K najvzácnejším exemplárom patrí kópia Dantovej Božskej komédie z roku 1485 vyzdobená Botticelliho rytinami“ (Wohlhöfner, 2011, s. 14).

Vedľa Milánskej opery je Teatro San Carlo najvýznamnejšou talianskou opernou scénou. Divadlo bolo postavené na popud Carla VII v roku 1737. Po požiare v roku 1816 ho zrekonštruoval Antonio Niccolini a jeho nápadom bolo zabudovať do stien prázdne fľaše, ktoré stoja za perfektnou akustikou sály s kapacitou približne 3 000 miest. V divadle predviedli svoje umenie mnohé slávne osobnosti. O Neapole sa hovorí, že je mestom hradov a múzeí. Slávne hrady sú tu hneď tri: Castel dell'Ovo, Castel Nuovo a Castel Sant'Elmo (Wohlhöfner, 2011).

3.5 Spoločenské akcie v regiónoch Talianska

Každý jeden taliansky región či mesto má svoje zvyky a kultúrne podujatia. Hádám najslávnejším je karneval v Benátkach, ktorý sa prvý krát konal už v roku 1268. Ústredným motívom boli odjakživa masky. Karneval trvá týždeň a jeho vyvrcholením je fašiangový utorok. Počas tohto týždňa sa konajú koncerty, divadelné predstavenia a výstavy. Pre niektorých účastníkov je príprava na karneval životným programom. Nájdu sa aj takí, ktorí na svojich kostýmoch pracujú celý rok (Bartoňová, 2007).

Najviac oslavovaným karnevalom je karneval v meste Viareggio. Prvý krát sa konal asi pred sto rokmi a bol zorganizovaný pre zvýšenie atraktivity tohto mesta v zimnom období. Preslávené sú jeho sprievodné vozy, do ktorých sa zmestí až 200 ľudí. Všetky tieto diela sú vytvorené z papierovej hmoty a ovládané ručne zo strojomne. Všetky tieto vozy sú vystavené v miestnom múzeu – Museo di Carnevale.

V talianskej Siene sa každoročne 2. júla a 16. augusta konajú slávne jazdecké preteky nazývané Palio. „*Pretekom predchádza kostýmovaný sprievod, ktorého sa zúčastňujú všetky „concarde“, čiže mestské štvrte. Pôvod tejto tradície siaha do 14. storočia, kedy druhého dňa v júni vystrelil medicejský vojak na portrét Madony. Aby sa odčiniť táto svätokrádež, bol postavený kostol a usporiadané preteky Palio“ (Bourbon, Aghina, 1997, s.66).*

V Bolzane je preslávené podujatie Festa degli Schützen (poslená májová nedeľa). Je to prehliadka tyrolských národných krojov spolu s lokálnymi skupinami

spevákov. Schützen znamená vojsko zorganizované spontánne vytvorené miestnymi obyvateľmi, ktoré sa taktiež zúčastňuje sprievodu.

24. júna sa vo Florencii každoročne uskutočňuje zápas v historickom futbale. Na námestí Piazza Santa Croce sa odohrajú tri zápasy medzi štyrmi mestskými časťami – San Giovanni, Santa Croce, Santa Maria Novella a Santo Spirito. Zápasy prebiehajú v dobových kostýmoch. Prvýkrát sa tento zápas odohral v roku 1530 (Sibella, 2010).

Poslednú aprílovú nedeľu sa v meste Foggia koná slávnosť na počesť zjavenia Panny Márie v neďalekom lese. Slávnosť pozostáva z pôsobivej prehliadky ženy prezlečenej za matku Božiu a jazdy na koni z deťmi preoblečenými za anjelov.

Preslávený je Benátsky filmový festival, ktorý na prelome augusta a septembra oslávil svoje 82. narodeniny. Výhercom sa udeľuje Zlatý lev. Každoročne sa ho zúčastňuje rada slávnych osobností. Z tých súčasťných môžeme uviesť Renée Zellweger, Anthony Hopkins, Johnny Depp, Al Pacino, Fustin Hoffman, Nicole Kidman, Woody Allen, Tom Cruis a mnoho ďalších.

Každoročne na veľký piatok sa v sicílskom meste Tripani uskutočňuje sprievod záhad. Je to jedna z najväčších veľkonočných slávností celeého ostrova a má tradície v Španielsku. Záhady sú sochy z dreva vytesané remeselníkmi z rokov 600 až 700 oblečené do bohatých odevov s precíznymi ornamentami. Zobrazujú epizódy Umučenia Krista a sú nosené na chrbáte zástupcov bratstva zahalených v starovekých odevoch s kapucňou.

V sardínskom meste Cagliari sa prvého mája konajú oslavy Dňa sv. Efsia. Jedná sa o sprievod na počesť patróna mesta. Súčasťou sprievodu sú voly, vozy zdobené kvetmi. Na vozoch sa nachádzajú remeselné výrobky, poľnohospodárske výrobky, hydina, sladkosti, keramika, medené a drevené nádoby. Za vozmi nasledujú krojové skupiny zo všetkých regiónov Sardínie. V sprievode kráčajú aj hudobníci, z ktorých väčšina hrá na prastarom hudobnom nástroji launeddas. Ďalšiu časť prehliadky tvoria jazdci na koňoch. V historických kostýmoch sa predvádzajú vojaci, šľachtici i príslušníci súčasťnej sardínskej polície. Za nimi sa objavujú peší zástupcovia najrôznejších cirkevných radov. Sprievod trvá asi štyri hodiny (Skalický, 2010).

Počet všetkých sviatkov, slávností, karnevalov a procesií na Sardínií dosahuje tisíciovky. Ich počet vrámci celého Talianska môže dosahovať desaťtisíce možno aj viac.

4 REALIZAČNÉ PREDPOKLADY

Realizačné predpoklady majú výrazný vplyv na cestovný ruch a zabezpečujú jeho realizáciu. Taliansko má vybudovanú kvalitnú dopravnú infraštruktúru, sieť ubytovacích a stravovacích zariadení. Svedčí o tom aj fakt, že Taliansko sa nachádza na piatom mieste svetových Top destinácií cestovného ruchu.

4.1 Supraštruktúra cestovného ruchu

4.1.1 Ubytovacie zariadenia

Hotelierstvo sa v Taliansku začalo rozvíjať už za čias starých Rimanov. Budovali cesty, ktoré spájali veľké mestá. Pri týchto mestách vyrastali paláce pre ubytovanie hospodárov. Prvé hotely sa tu výraznejšie začali stavať a rozvíjať v 17. storočí. V 19. a 20. storočí začali vznikať prvé hoteľové asociácie.

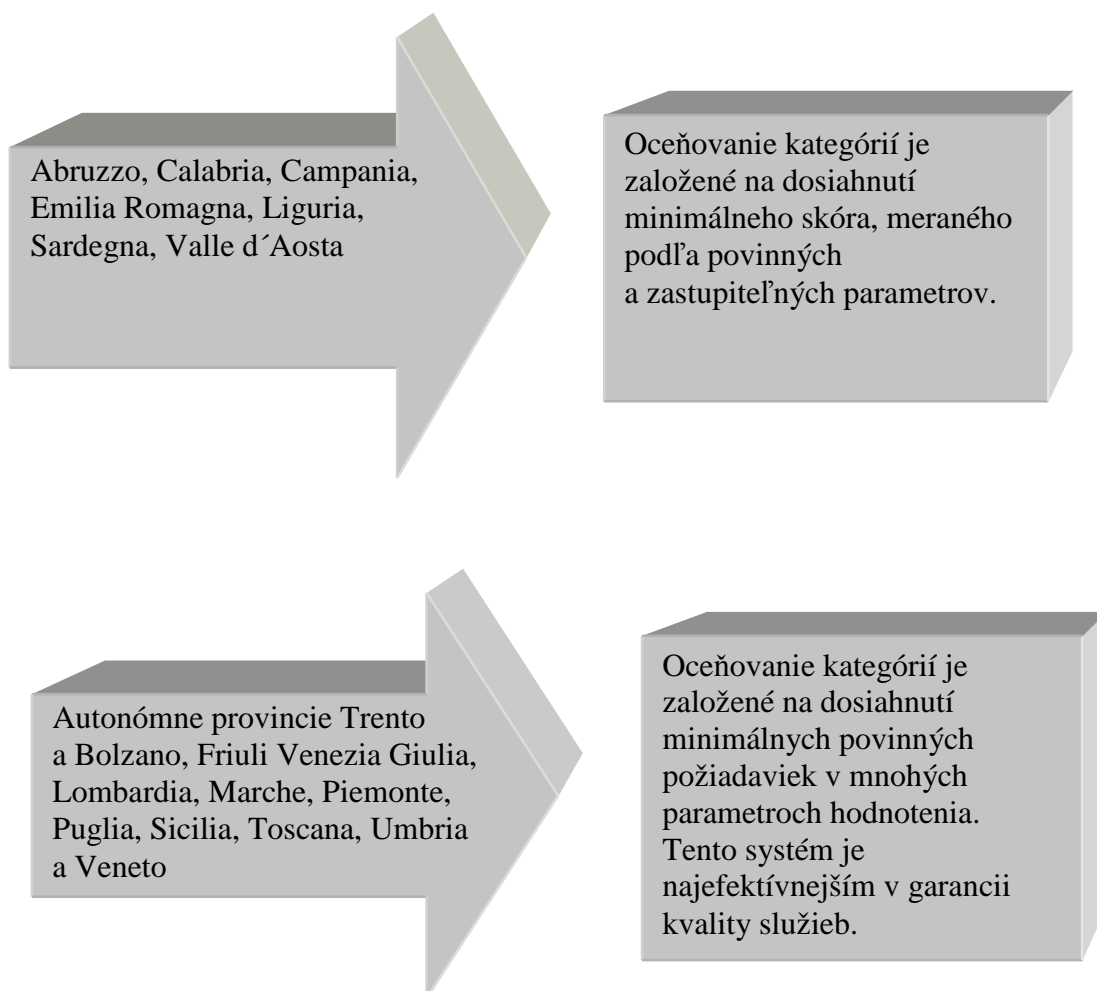
*„Kategorizácia stanovuje zásady pre označovanie a zaradovanie ubytovacích zariadení podľa druhu do kategórií a podľa vybavenia, úrovne, druhu a rozsahu poskytovaných služieb do tried, ktoré sa označujú počtom hviezdíčiek (*)“* (Havranová, online, cit. 2014-03-05). Zaradenie ubytovacieho zariadenia do kategórie a triedy má význam z hľadiska ochrany spotrebiteľa a ďalšieho rozvoja cestovného ruchu.

Kategorizácia ubytovacích zariadení v Taliansku:

- hotelové ubytovacie zariadenia (hotel, motel, dedinský hotel, turistické rezidencie, Beauty Farm)
- nehotelové ubytovacie zariadenia (prenájom izieb, penzión, Bad&Breakfast, apartmány, rezidencie, vidiecke domy, prázdninové domy, hostely, chaty, náboženské ubytovne, internáty, starobilé rezidencie, horské chaty)
- ubytovanie vonku (turistické rezorty, kempingy).

Klasifikáciu hotelových zariadení v Taliansku upravuje DPCM 21/10/08 “Definizione delle tipologie dei servizi forniti dalle imprese turistiche nell’ambito dell’armonizzazione della classificazione alberghiera”(Definícia typológií služieb poskytovaných zariadeniami cestovného ruchu ako súčasť harmonizácie s hotelovou

klasifikáciou). Klasifikácia Talianskych hotelov je však ovplyvňovaná aj regionálnymi predpismi každého jedného regiónu. Región Molise nemá žiadny zákon o klasifikácii hotelov. Basilicata zaviedla iba povinný systém DPCM 21/10/08.



Rozdiely v klasifikácii hotelov v daných regiónov môžeme nájsť v týchto oblastiach:

- rôzne kategórie pre rovnaké služby
- rôzne služby v rovnakej kategórii
- rôzne existujúce kategórie
 - 5 kategórií (1 – 5 *)
 - 6 – 7 kategórií (3* superior, 4* superior, 5* luxus).

Len málo regiónov dodržiava klasifikáciu s prihliadnutím na medzinárodné štandardy. Prihliada sa iba na kvantitatívne kritériá hodnotenia, kvantitatívne faktory

ako je napríklad použitý stavebný materiál, nábytok, odborný personál, úspora energie nie sú brané do úvahy. Kontroly sú zvyčajne vykonávané po piatich rokoch od zaradenia do danej klasifikácie, pravidelné kontroly však chýbajú, čo zapríčiňuje, že kvalita poskytovaných služieb sa zvyčajne líši od požadovanej. Hotely majú prevažne homogénne prepisy v rozličných regiónoch. Sekundárne typy ubytovacích zariadení majú veľmi rozličné klasifikácie. Napríklad agroturizmus na Sicílii je klasifikovaný podľa hviezdíčiek, v Toskánsku podľa obilia, v Trente podľa sedmikrások, Emilia Romagna podľa kvalitatívnych značiek.

Príklady minimálnych štandardov:

- hotel* - recepcia 12/24, upratovanie izby raz za deň, minimálna rozloha dvojlôžkovej izby 14 m², výmena posteľnej bielizne raz za týždeň
- hotel** - rovnaké požiadavky ako u hotelu* + výťah a výmena posteľnej bielizne dva krát za týždeň
- hotel*** - recepcia 16/24, bar servis, znalosť cudzieho jazyka pracovníka na recepcii, uniformy pre zamestnancov, internet, samostatná kúpeľňa v každej izbe
- hotel**** - rovnaké požiadavky ako u hotela*** + popoludňajšie upratovanie izieb, výmena posteľnej bielizne každý deň, pracovňa, parkovisko aspoň pre 50 % hotelových host'ov, dvojlôžkové izby s rozlohou minimálne 15 m², kúpeľňa s rozlohou najmenej 4 m²
- hotel***** - rovnaké požiadavky ako u hotela**** + recepcia 24/24, tri cudzie jazyky personálu, jednolôžková izba s rozlohou minimálne 9 m², dvojlôžková izba s minimálnou rozlohou 16 m².

V súčasnej dobe je Taliansko štvrtá krajina na svete s najväčším počtom hotelových izieb. V roku 2012 bolo spočítaných 157 000 ubytovacích zariadení, ktoré ponúkajú viac ako 4,7 milióna lôžok. Počet hotelov dosiahol zhruba 34 000 s 2,2 miliónmi lôžok. Nehotelových zariadení je 123 000 s 2,4 miliónmi lôžok. Zvýšil sa počet Bad&Breakfast o 5,8 %. Naopak počet hotelov* a ** sa znížil o 3,1 %. Nárast počtu hostí zaznamenali hotely**** a ***** o 1,9 % ľudí. Príchody predstavujú 103,7 miliónov ľudí. Počas posledných desiatich rokov došlo k zníženiu priemerného pobytu v ubytovacích zariadeniach z 4,21 dní (2002) na 3,47 dní (2012)(Istat, 2013).

4.1.2 Stravovacie zariadenia

Mediterránska kuchyňa bola zapísaná na zoznam Svetového dedičstva UNESCO v roku 2010. Talianska kuchyňa je preslávená na celom svete. Každý región má svoje typické jedlá a nápoje. Stravovanie sa tu dá považovať za kultúru. Talianska gastronómia má tisícročnú tradíciu s koreňmi v Starom Ríme. Bola tu napísaná aj prvá kuchárska kniha.

V roku 2010 sa na území Talianska nachádzalo 226 567 reštauračných zariadení. Stravovanie sa rozdeľuje na:

- komerčné stravovanie
- kolektívne a sociálne stravovanie

Ďalej sa stravovanie môže deliť na:

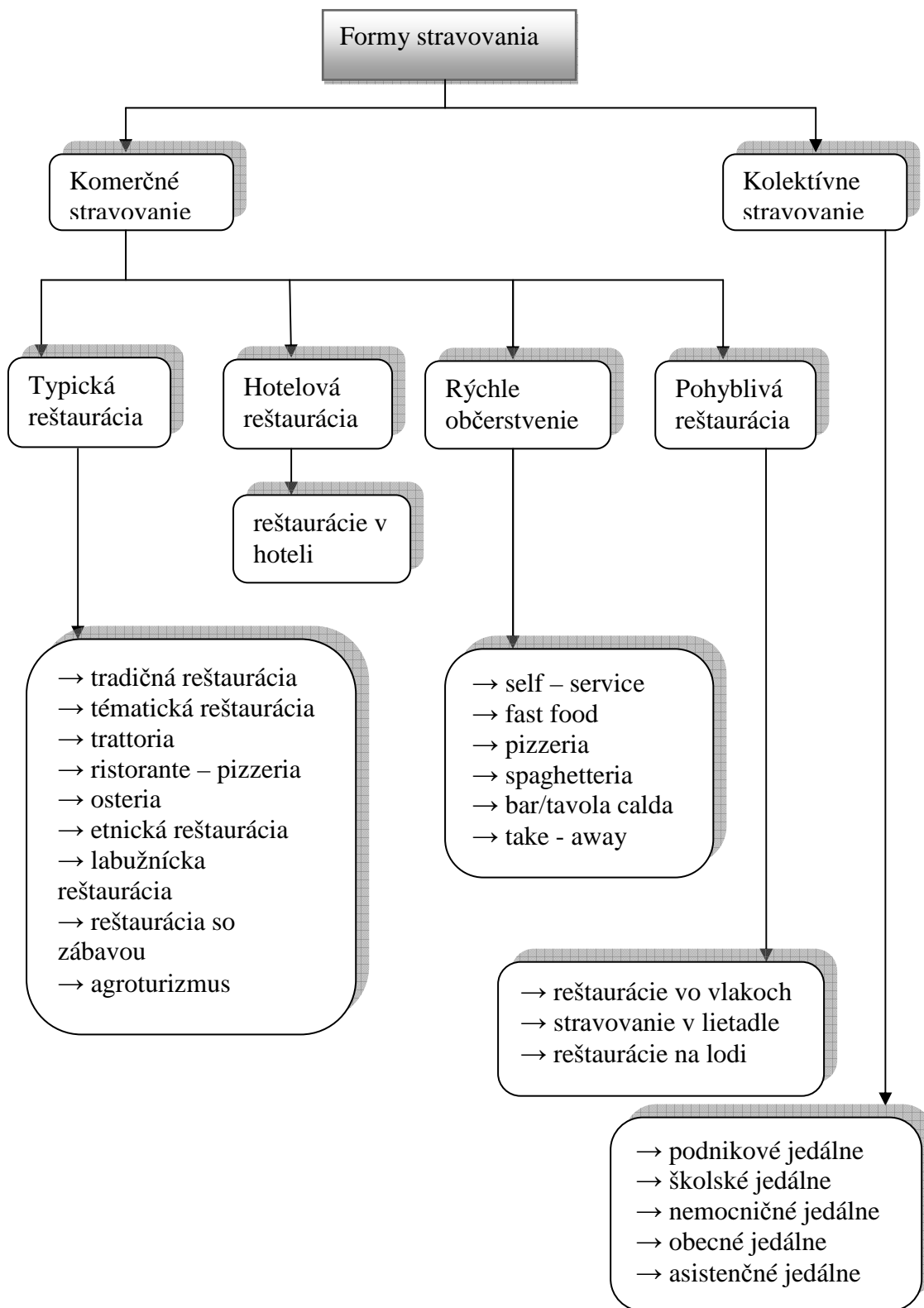
- vyššie stravovanie (luxusné reštaurácie)
- tradičné stravovanie (rodinné reštaurácie, trattorie, pizzerie, osterie)
- neo – stravovanie (fast food, brunch, happy hour, aperitív)
- drobné formy stravovania (bar)

Talianska federácia verejných priestorov FIPE rozdeľuje stravovanie na:

- top
- tradičné
- moderné

V roku 2009 sa 75,5 % ľudí preferovalo pizzeru alebo trattoriu. 31,4 % reštauráciu. V Taliansku je preferovaný slow – food (jedlo v reštaurácii). Len malé percento sa stravuje vo fast foodoch. Z celkového obratu na trhu stravovacích zariadení v roku 2010 bol podiel predaných jedál nasledovný: 22,1 % tvorili dezerty, 21,4 % secondi (hlavné jedlá – mäso alebo ryby), 23,8 % primi (cestoviny alebo rizoto), 12,2 % pizza a 20,6 % predjedlá. Z nápojov prevládala voda, potom víno, pivo a nealkoholické nápoje. Na území sa nachádza zhruba 8 000 etnických reštaurácií, z toho: 1 000 je riadených Talianmi a 7 000 zahraničnými obyvateľmi. Podľa zákona č. 3 je od 16. Januára 2003 zákaz fajčenia v reštauráciách a baroch v Taliansku.

Obr. 1: Formy stravovania v Taliansku



Zdroj: Salabar, 2009

4.2 Infraštruktúra cestovného ruchu

Dopravná infraštruktúra Talianska je rozvinutá, kvalitné komunikácie prekonávajú jeho členitý terén. Cestná sieť je dlhá asi 302 000 km a z toho diaľnice majú približne 6 100 km. Rozdeľuje sa na diaľnice, štátne cesty, provinčné cesty a komunálne cesty. Za využívanie diaľnic sa platia poplatky tzv. mýto. Poplatky sa vyberajú pri mýtnej bráne a to buď v hotovosti alebo na faktúru. Systém sa nazýva Telepass. Poplatky sa určujú podľa prejdenej kilometrov (v priemere 6 – 7 euro na 100 km). Najznámejšie diaľnice talianska sú: A13 (Padova – Bologna), A14 (Bologna – Taranto), A23 (Tarvisio – Palmanova), A1 Autostrada del Sole (Milano – Napoli), a A3 (Salerno – Reggio Calabria).

Železničná doprava je tiež pomerne rozvinutá. Štát vlastní 24 179 km železníc (82 %). Spravuje ich holding Feroviarie dello Stato. 1 335 km tratí je vysokorýchlostných, je možné pohybovať sa po nich rýchlosťou 350 km/h. Vozový park prevádzkuje spoločnosť Trenitalia a o prevádzku a údržbu železničných trŕí sa stará Rete Ferroviaria Italiana. 18 % železníc spravujú súkromné spoločnosti (CO.TRA.L., GTS Rail, FER Cargo). Vozový park sa delí na vlaky eurocity, intercity, eurostar, miestne regionálne, medzinárodné. Medzi najväčšie vlakové stanice patrí Termini v Ríme, Miláno Centrale, Turín Porta Nuova, Florenca Santa Maria Novella.

V Taliansku je veľmi významná námorná doprava, keďže väčšinu jej územia obklopuje more. Námorná flotila má 681 lodí a pôsobí najmä v Stedozemnom mori. Dôležitá je preprava medzi kontinentom a ostrovmi (na ostrove Sardínia nie je doteraz vybudovaný plyn a ten sa musí dovážať v bombách). Okrem prepravy tovarov sú významné tzv. navi di crociera – výletné lode, ktoré slúžia na okružné viacdňové jazdy. Najdôležitejšími prístavmi Talianska sú: Janov, Livorno, Cagliari, Olbia, Civitavecchia, Neapol, Trieste, Salerno.

Letecká doprava v Taliansku je významná na národnej aj medzinárodnej úrovni. Na území sa nachádza mnoho letísk. Letecká preprava slúži na prepravu osôb aj tovaru. K najvýznamnejším patrí Fiumicino (Rím), Liat, Malpensa, Orio al Serio (Miláno), Capodichino (Neapol), Marco Polo (Benátky), Elmas (Cagliari), Punta Raisi (Palermo). Medzi najznámejšie talianske letecké spoločnosti patrí Alitalia, Meridiana, Air One, Air Dolomity.

5 POLITIKA CESTOVNÉHO RUCHU

Hoci bola väčšia pozornosť venovaná cestovnému ruchu, nedostatočná integrácia medzi politikou cestovného ruchu a celkovou stratégiou hospodárskeho rozvoja zostáva problémom. Cestovný ruch nie je vo výlučnej právomoci štátu, talianske regióny môžu a musia zohrávať rozhodujúcu úlohu v sériách aktivít cestovného ruchu vrátane vývoja produktov a ich uvádzania na trh. Rôznorodosť faktorov v rozvoji a propagácii cestovného ruchu vytvára značnú výzvu v organizácii, riadení ale aj realizácii ucelenejšej a efektívnejšej národnej stratégie cestovného ruchu. Ako nevyhnutné pre rozvoj stratégie sa javí rozvíjanie spolupráce so všetkými zúčastnenými stranami verejného a súkromného sektora. Podobná stratégia by pomohla optimalizovať využitie zdrojov ako sú európske fondy, verejné a zahraničné investície a umožňovať koordinovaný rozvoj cestovného ruchu v Taliansku a jeho regiónoch. Rozvoj národnej stratégie cestovného ruchu je dlhodobý a realizovaný pomocou všetkých zainteresovaných strán súkromného a verejného sektora. Táto stratégia by mala nasledovať presný plán s jasnými cieľmi a zámermi.

Cestovný ruch nie je uvedený v Ústave Talianska. Aj keď nie je považovaný za jednu z hlavných činností, nie je pochyb o tom, že má významný vplyv na iné činnosti, za ktoré má štát ústavnú zodpovednosť. Štát má však záväzok v oblasti cestovného ruchu. Má právomoc stanoviť správne zariadenia ako je napríklad Štátna správa pre cestovný ruch a vytvárať verejné inštitúcie (ENIT). V piatom odstavci (článok 114 – 133) talianska Ústava stanovuje rozdelenie zodpovednosti medzi štátom a samosprávou (regióny, kraje, obce). Samospráva je oprávnená regulovať všetky záležitosti, ktoré nie sú vo výlučnej právomoci štátu. Talianske regióny majú právo hrať hlavnú úlohu v celej rade oblastí cestovného ruchu:

- plánovanie a rozvoj aktivít cestovného ruchu na regionálnej a miestnej úrovni,
- riadenie európskych štrukturálnych fondov,
- riadenie činností súvisiacich so zariadeniami cestovného ruchu v regióne,
- riadenie činností súvisiacich s podnikmi a odborníkmi v odvetví cestovného ruchu.

V dôsledku toho sú obmedzené právomoci rokovať o otázkach, ktoré spadajú do pôsobnosti regionálnych orgánov. Štátne intervencie sa zameriavajú na problematiku cestovného ruchu celoštátneho významu. Koordinácia medzi štátom a regiónmi je obzvlášť dôležitá pre podporu image v zahraničí. Regióny majú záujem aby čo najviac ponúkli pod známou značkou „Italia“.

Zákomom 135/2001 štát stanovil právny rámec pre rozvoj a podporu cestovného ruchu v Taliansku. Preambula zákona stanovuje rôzne kontribúty, ktoré môžeme očakávať od cestovného ruchu v oblasti hospodárskeho a kultúrneho rozvoja. Zákon uvádza pozitívny vplyv cestovného ruchu na hospodársky rozvoj a úroveň zamestnanosti ako aj jeho schopnosti plniť sociálno – kultúrne potreby talianskych občanov. Zákon tiež uvádza, že vývoj produktov a služieb cestovného ruchu je účinným nástrojom na prekonanie ekonomických rozdielov medzi regiónmi a dôležitým prostriedkom pre politiku, ktorá rieši problémy v rozvoji medzi severom a juhom. Zákon tiež stanovuje povinnosti centrálnej vlády v oblasti cestovného ruchu. Tieto povinnosti zahŕňajú:

- plánovanie rozvoja cestovného ruchu,
- propagáciu talianskeho cestovného ruchu v zahraničí,
- rozvoj a financovanie turistických miest.

Najnovší zákon 80/2005 založil Národnú agentúru pre cestovný ruch ENIT (Agenzia nazionale del turismo) a povolil založenie ONT (Osservatorio nazionale del turismo). Zákon povoľuje taktiež zakladanie spoločností príbuzných ENITu, príkladom je Promuovitalia. Táto spoločnosť je priamo podriadená odboru pre rozvoj a konkurencieschopnosť cestovného ruchu.

Oddelenie pre rozvoj a konkurencieschopnosť cestovného ruchu sa skladá z dvoch výkonných úradov na všeobecnej úrovni. Jedná sa o:

- Úrad pre plánovanie, koordináciu a inštitucionálne vzťahy
- Úrad pre zlepšovanie dedičstva cestovného ruchu a riadenie intervencií.

V júli 2010 bol zriadený výbor koordinácie v oblasti cestovného ruchu s cieľom podporovať a zlepšovať koordináciu medzi štátom a regiónmi. Novému výboru predsedá minister cestovného ruchu a je založený z predsedov talianskych regiónov a autonómnej provincie Trento a Bolzano. Súčasťou výboru môžu byť aj zástupcovia

Ministerstva zahraničných vecí, hospodárstva a financií, Ministerstva hospodárskeho rozvoja, Ministerstva verejnej správy, Ministerstva životného prostredia a Ministerstva dopravy. Úrad pre plánovanie, koordináciu a inštitucionálne vzťahy zodpovedá za programovanie a vykonávanie stratégií a iniciatív v oblasti cestovného ruchu. Úrad pre podporu dedičstva cestovného ruchu a riadenie intervencií poskytuje podporu a stimuly pre vývoj dopytu cestovného ruchu ako je napríklad pomoc rodinám s nízkym príjmom zúčastňovať sa cestovného ruchu mimo sezónu. Okrem toho napomáha rozdeľovaniu investícií v Taliansku a podieľa sa na projektoch financovaných Európskou úniou.

Úlohou ENIT (Národnej agentúry pre cestovný ruch) je podporovať destináciu „Taliansko“ na medzinárodných trhoch. ENIT rozvíja medzinárodné marketingové stratégie v spolupráci s miestnymi orgánmi a ďalšími subjektami na podporu cestovného ruchu Talianska v zahraničí. Taktiež vykonáva prieskum trhu, poskytuje poradenstvo a príležitosti podpory predaja. V júli 2010 bol založený Stály výbor pre koordináciu v oblasti cestovného ruchu s cieľom podporovať a zlepšiť spoluprácu medzi štátom a regiónmi. Výboru predsedá minister cestovného ruchu. Súčasťou výboru môžu byť aj predstavitelia iných ministerstiev. Výbor sa prvýkrát zišiel v septembri 2010.

Začiatkom roku 2008 vláda podnikla niekoľko iniciatív na podporu konkurencieschopnosti a trvalo udržateľného rozvoja cestovného ruchu. Základnými piliermi týchto iniciatív boli vývoj a koordinácia politik na rôznych inštitucionálnych úrovniach, rozšírenie a posilnenie talianskej značky cestovného ruchu, reorganizácia propagačných aktivít v zahraničí a vytvorenie prostredia prispievajúceho k väčšej konkurencieschopnosti.

V roku 2010 vláda prijala tzv. Pakt cestovného ruchu, ktorý načrtuje rad progresívnych opatrení, ktoré pôsobia na ponuku a dopyt v oblasti cestovného ruchu, so zameraním na otázky týkajúce sa konkurencieschopnosti a propagácie, ako sú:

- reklamná kampaň v hlavných komunikačných prostriedkoch a tvorba webovej stránky www.italia.it,
- poskytovanie úverov pre malé a stredné podniky cestovného ruchu,
- uľahčovanie prístupu na trh podnikom cestovného ruchu,
- vytvorenie poradenského orgánu zastupujúceho odvetvie cestovného ruchu,

- iniciatíva pre vytvorenie pružnejšieho trhu práce, a to prostredníctvom zjednodušenia byrokratických postupov v odvetví cestovného ruchu,
- regionalizáciu Národného observatória cestovného ruchu.

Taliansky cestovný ruch je zložený prevažne z mikropodnikov, ktoré nie sú schopné vykonávať prieskum trhu alebo plánovať dlhodobý vývoj strategickým spôsobom. Zvyčajne produkujú a predávajú jeden produkt cestovného ruchu. Stratégia na národnej úrovni by pomohla optimalizovať využívanie európskych fondov (Fond Feder, fond Leader, Sociálne fondy), verejných a zahraničných investícií na podporu rozvoja cestovného ruchu s príslušnými politikami.

V roku 2009 rozpočet pre Odbor konkurencieschopnosti a rozvoja cestovného ruchu predstavoval 76,5 milióna euro, z čoho 33,5 milióna euro bolo pridelených pre činnosť Národnej agentúry pre cestovný ruch ENIT. Celkové výdavky na oblasť cestovného ruchu talianskych regiónov je 9 – 10 krát vyšší než Odboru konkurencieschopnosti a rozvoja cestovného ruchu. V rokoch 2000 až 2007 región Piemonte zaznamenal najvyššie celkové výdavky na rozvoj cestovného ruchu (736 miliónov euro), z tohto dôvodu obdržoval mimoriadne finančné prostriedky od roku 2004 vďaka zimným Olympijským hrám v Turíne v roku 2006. V hornej časti zoznamu výdavkov boli aj oblasti Sardínia (563 miliónov euro) a Sicília (616 miliónov euro). Tieto finančné prostriedky pomohli k zvýšeniu počtu návštevníkov v týchto menej rozvinutých turistických destináciách. Naopak región Veneto, ktorý sa môže pochváliť najväčším počtom prenocovaní, je siedmym v klasifikácii výdavkov (241 miliónov euro). Všetky výdavky sú uvedené za obdobie rokov 2000 – 2007. Analýza výdavkov ukazuje, že 47 % financií bolo vynaložených na vývoj produktov, 39 % na propagáciu a 14 % v prospech organizácií a podnikov cestovného ruchu. V dlhodobom horizonte je možné podporiť regionálny rozvoj iba za predpokladu, že vláda vynaloží dostatok financií na dosiahnutie cieľov. Cestovný ruch a prítomnosť návštevníkov pomáha k zvýšeniu HDP v krajine.

PRAKTICKÁ ČASŤ

6 LETECKÁ SPOLOČNOSŤ ALITALIA

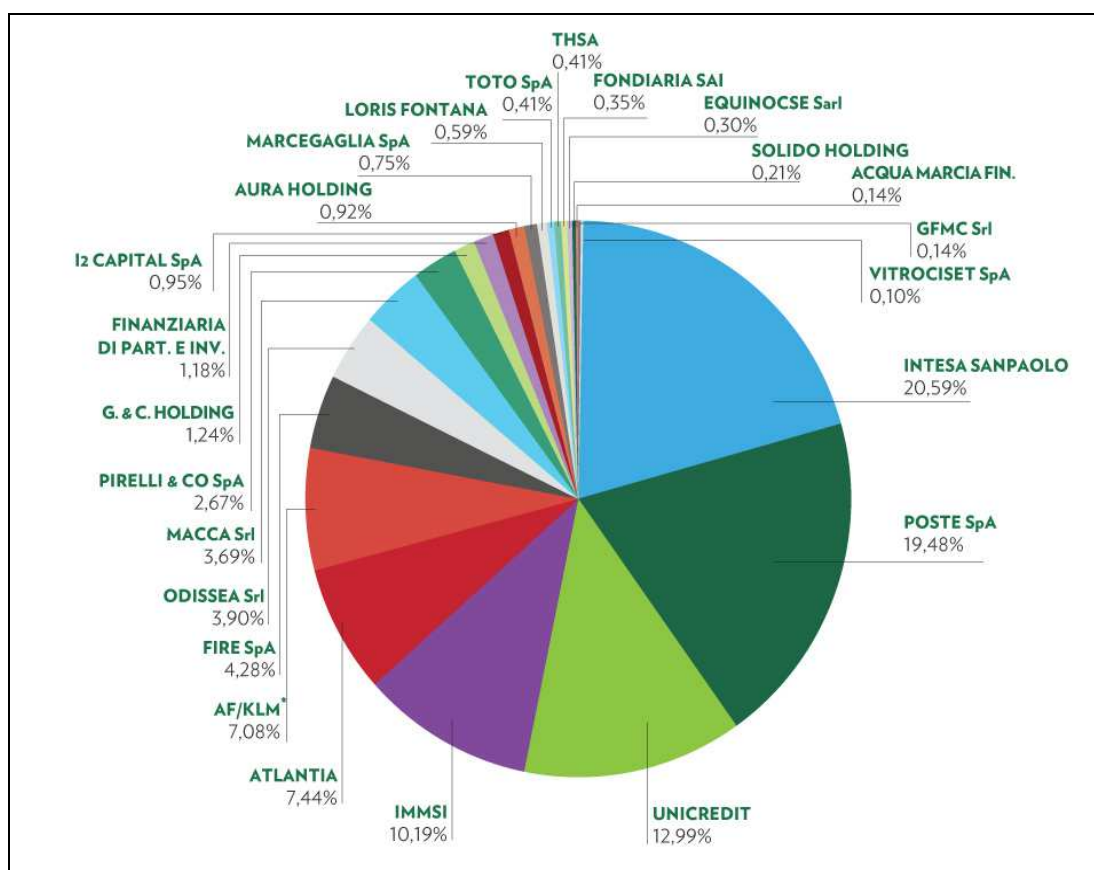
6.1 Profil leteckej spoločnosti Alitalia

Alitalia je najväčšia dopravná spoločnosť pôsobiaca v Taliansku a patrí medzi lídrov v európskej leteckej doprave. Spoločnosť pôsobí pod značkou Alitalia, ktorá ponúka škálu prémiových služieb na vnútroštátnych, medzinárodných aj medzikontinentálnych letoch. Jej dcérska spoločnosť Air One sa špecializuje na low – cost lety v domácich a zahraničných destináciách. Alitalia je súkromná skupina, v ktorej majú 75 %-ný podiel taliansky investori a 25 %-ný podiel letecké spoločnosti Air France a KLM. Spoločnosť je partnerom v leteckej aliancii Sky Team a spolu s Delta Airlines, Air France a KLM tvorí časť prvého transatlantického joint venture na svete v oblasti leteckej dopravy. Alitalia sa vyznačuje kvalitnými službami, pomocou cestujúcim, údržbou leteckej flotily a vyškolenými zamestnancami. V Európe patrí k jednej z najpresnejších leteckých spoločností a má jednu z najmodernejších flotíl, ktorá bola v posledných štyroch rokoch obnovená vďaka ambicióznemu investičnému plánu. Alitalia má sídlo na letisku Leonardo da Vinci v Ríme Fiumicino. Toto letisko je aj hlavným pôsobiskom aliancie Sky Team pre Južnú Európu. V roku 2012 prepravila viac ako 24 275 000 cestujúcich.

Alitalia tiež pôsobí v nákladnej doprave (preprava tovaru a poštových zásielok), na ktoré používa špeciálne lietadlá s označením Cargo. Vďaka širokému portfóliu produktov a chartrových dopravných letov je Alitalia schopná plniť potreby svojich zákazníkov v tomto odvetví. Za posledných 50 rokov sa spoločnosť špecializovala na výcvik posádky lietadiel, výcvik technikov a údržbárov lietadiel a profesionálov, ktorí pracujú na letiskách. Školiace strediská sú zamerané na tri oblasti: letecká, pozemná a oblasť údržby. Kurzy sú charakterizované inovatívnosťou výučby, kvalifikovanými inštruktormi a špičkovými technológiami, ktoré umožňujú navrhovať širokú škálu vzdelávacích programov „na mieru“. Program kurzov je v súlade s vládny nariadením a sú certifikované príslušným orgánom. Pre všetkých tých, ktorí majú strach z lietania vyvinula Alitalia program „Voglia di volare“.

Alitalia Group disponuje 130 lietadlami. V roku 2012 bol dokončený proces modernizácie flotily ktorý viedol k tomu, že letecká spoločnosť má lietadlá patriace k najnovším na svete. Ich priemerný vek je 6,5 rokov. Boeing B777 a Airbus A330 (dlhé trate) sú rozdelené na tri triedy: business class, economy class plus a economy class. K stredným dĺžkovým trasám používa lietadlá typu Airbus A321, A320 a A319. Pre regionálne lety Alitalia zvolila flotilu typu Embraer E190 a E175. Dcérska spoločnosť Air One má flotilu s 9 lietadlami Airbus A320. Alitalia Group sa zameriava iba na štyri typy lietadiel, ktoré umožňujú spoločnosti obzvlášť efektívne a flexibilné využívanie svojich zdrojov. Nové lietadlá umožňujú nižšiu spotrebu paliva a výrazné zníženie emisií CO₂.

Graf 1: Podiel akcionárov v spoločnosti Alitalia



Zdroj: Alitalia, 2013

6.2 História

5. mája 1947 spoločnosť Alitalia Aereolinee uskutočnila svoj prvý let na trase Turín – Rím – Catania a v júli toho istého roku prvý medzinárodný let Rím – Oslo s 38 ľuďmi na palube. V roku 1950 začali lietať prvé letušky, ktorých uniformy navrhli sestry Fontana. Letušky podávali na palube teplé jedlá a nápoje tej najvyššej kvality, čo viedlo k tomu aby sa Alitalia stala obľúbeným dopravcom aj u medzinárodných cestujúcich. V roku 1957 sa Alitalia spojila s LAI, čo viedlo k vytvoreniu spoločnosti Alitalia – Linee Aeree Italiane, ktorá zamestnávala 3 000 zamestnancov, s flotilou 37 lietadiel a sieťou asi 100 000 km. V celkovom poradí medzi všetkými leteckými spoločnosťami sa umiestnila na dvanástom mieste. V roku 1960 sa Alitalia stala oficiálnym dopravcom Olympijských hier, ktoré sa konali v Ríme a prvý krát vo svojej histórii prepravila 1 000 000 cestujúcich počas jedného roka. V tomto roku sa otvorilo letisko Leonardo da Vinci, do ktorého presunula svoju základňu. V rokoch 1980 – 1982 pokračuje obnova vozového parku a zavedenie Airbusu A300 do flotily.

V rokoch 1991 – 1992 lietala majú nové prístroje a prejavila sa inovácia techniky čo umožnilo lietať až 12 000 km. Letušky dostali nové uniformy, ktoré tentoraz navrhol Giorgio Armani, ktorý sa podieľal aj na návrhu nového lietadla. Začal sa program Miles&More. V rokoch 2000 – 2001 sa Alitalia pripája do leteckej aliancie Sky Team, ktorej spoločníkmi sú aj Air France, Delta Airlines, Korean Air, ČSA a Aeromexiko. 13. januára 2009 sa uskutočnil prvý let pod názvom Alitalia – compagnia aerea a taktiež pripája dcérsku spoločnosť Air One.

6.3 Aliancie a združenia

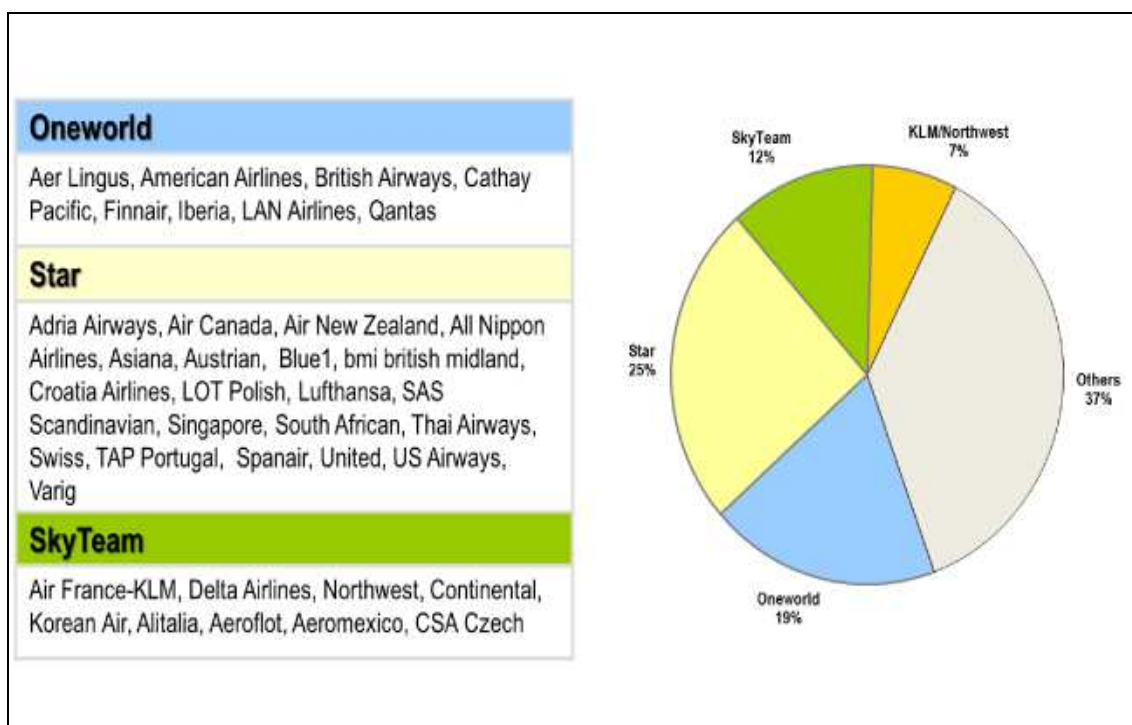
Sky Team

Sky Team je svetová aliancia, ktorá spája dvadsať leteckých spoločností. Okrem leteckej spoločnosti Alitalia členmi aliancie sú: Aeroflot, Aerolineas Argentinas, Aeromexico, Air Europa, Air France, China Airlines, China Eastern, China Southern, Czech Airlines, Delta Air Lines, Garuda Indonesia, Kenya Airways, KLM Royal Dutch Airlines, Korean Air, Middle East Airlines, Saudia, TAROM, Vietnam Airlines a Xiamen Airlines. Spoločne majú flotilu v počte 4 450 lietadiel a systém 15 700 letov denne, prepravujúcich 588 miliónov cestujúcich ročne. Sky Team ponúka svojim

zákazníkom sieť 1 064 destinácií v 178 krajinách sveta a celú radu služieb a výhod. Klienti partnerských spoločností Sky Team môžu využiť mnohé výhody a služby:

- rozsiahla sieť spojov, ktoré umožňujú väčšiu flexibilitu pri organizácii cesty,
- jeden check – in pre celú cestu v aliancii Sky Team,
- prístup k 564 salónikom po celom svete,
- možnosť získavania míľ v programe Miles&More,
- prijateľné ceny a špeciálne ponuky ako je Go Round the World Pass.

Graf 2: Podiel leteckých aliancií na celosvetovom trhu (v %)



Zdroj: IATA, 2005

Transatlantický joint venture

1. apríla 2010 sa Alitalia stala členom transatlantického joint venture spolu s leteckou spoločnosťou Group Air France –KLM a Delta Airlines. Joint venture ponúka zákazníkom integrovanú transatlantickú sieť, teraz najväčšiu na svete. Partneri zdieľajú náklady a výnosy na trasách zahrnutých v dohode. Transatlantické spojenie predstavuje lety na trasách medzi Kanadou, Spojenými štátmi, Mexikom, Európou, Indiou a Tahiti. Riadiacim orgánom je výbor pozostávajúci z generálnych riaditeľov

štyroch leteckých spoločností. Vďaka spolupráci majú zákazníci prístup k viac ako 300 destináciám v Severnej Amerike a 200 destináciám v Európe, Ázii a Latinskej Amerike. Účasť Alitalia v joint venture je súčasťou zmluvy minimálne do 31. marca 2022.

Joint venture s Air France – KLM

Alitalia vstúpila do joint venture s Air France – KLM v roku 2009 s 25 %-ným podielom akcií. Air France a KLM majú silného partnera na talianskom trhu. Tento joint venture má radu výhod ako napríklad veľké integrované siete s pokrytím európskeho trhu, širokú škálu medzikontinentálnych destinácií, služby vysokých štandardov a kvality, širokú škálu leteniek za výhodné ceny. V súčasnej dobe existuje viac ako 700 letov týždenne medzi Talianskom a Francúzskom, ktoré spájajú 21 miest. Joint venture poskytuje 12 letov denne medzi Rímom a Parížom a 11 medzi Milánom a Parížom. Priame spojenie medzi Talianskom a Holandskom zahŕňa šesť talianskych letísk a viac ako 170 letov týždenne. Z Ríma do Amsterdamu lieta denne 8 spojov a z Milána 6.

Code sharing

Code sharing je spôsob obchodnej dohody medzi dvomi alebo viacerými dopravcami, pre ktorú spoločnosti na konkrétnych tratiach umiestnia svoj vlastný kód, a predávajú letenky na lety prevádzkované partnerskými dopravcami. Tento typ zmluvy je široko používaný vo svete leteckej dopravy a umožňuje dopravcom rozšíriť svoje siete, optimalizáciu využívania zdrojov a flotily, ponúknuť svojim zákazníkom viac destinácií, viac letov, väčší výber časov a schopnosť získať alebo využívať míle, tam, kde je dohoda o vzájomných vernostných programoch. Alitalia má dohody o zdieľaní kódov s leteckými spoločnosťami aliancie SkyTeam a mnohými ďalšími dopravcami v Taliansku ale aj v zahraničí.

7 ALITALIA – MARKETING A ANALÝZA

7.1 Strategické plánovanie Alitalia

Marketingové údaje o stave leteckej spoločnosti Alitalia boli získané od zástupcu spoločnosti Alitalia pre letisko Alghero – Fertilia Alessandra Udanch, ktorý komentoval stav spoločnosti a podľa jeho názoru kvalitne prepracovanú marketingovú stratégiu. Letecká spoločnosť sa zameriava na poskytovanie služieb, ktoré dodávajú zákazníkom maximálny úžitok pri vynaložení čo najnižších nákladov na túto službu. Alitalia má síce vyššie ceny ale zato poskytuje služby na vyššej úrovni. Spoločnosť sa snaží zdokonaľovať kvalitu svojej siete v ponúkaných destináciách vrámci pravidelnej dopravy a jej dcérska spoločnosť Air One vrámci nepravidelnej – chartrovej dopravy. Okrem toho Alitalia ponúka doplnkové služby – údržba lietadiel, palubný servis a tankovanie pohonných hmôt.

Strategický plán na obdobie 2013 – 2016

Alitalia má nový strategický plán na obdobie 2013 – 2016, ktorý má štyri hlavné strategické línie:

1. Prepracovanie ponúk Alitalia a Air One podľa doletu na krátke a stredné vzdialenosti:
 - Air One bude mať štyri základne (Catania, Palermo, Benátky, Pisa) s ponukou domácich a zahraničných letov,
 - Alitalia zameria svoje národné a medzinárodné aktivity na letisko Leonardo da Vinci a posilní svoje pôsobenie na letiskách v Malpensa a Linate v Miláne,
 - zavedenie nových medzinárodných spojov z letiska Linate a zníženie frekvencie letov z Ríma,
 - nová stratégia servisu a ceny.
2. Rozvoj medzinárodných aktivít:
 - zväčšiť flotilu na dlhé trasy so vstupom 6 lietadiel do roku 2016,
 - rekonfigurácia Airbusu A330,
 - nové trasy do destinácií s vysokým potenciálom,
 - vyšší podiel letov v destináciách už existujúcich,

- zvýšenie pôsobenia na území Talianska,
 - posilňovanie existujúcich partnerstiev.
3. Rozvoj partnerstva v infraštruktúre a vyššia pozornosť intermodality medzi leteckou a železničnou dopravou.
 4. Nové možnosti vo vernostnom programe Miles&More.

7.2 Analýza vonkajšieho okolia

STEP analýza

Spoločenské faktory

- vysoká konkurencia (hlavne nízkonákladové letecké spoločnosti)
- vyššia hustota zaľudnenia v Európe
- lety na krátke a dlhé vzdialenosti
- vysoký počet zákazníkov najmä v Taliansku

Technologické faktory

- nová flotila s priemerným vekom lietadiel 6,5 roka
- moderné IT technológie
- neustále inovácie a údržba lietadiel
- skvalitňovanie servisu na palube

Ekonomické faktory

- náklady na prevádzku
- ceny pohonných hmôt
- poplatky za pristávanie, poplatky na letiskách

Politicko – právne faktory

- legislatívne úpravy
- ochrana životného prostredia
- predaj bez cla a zavedenie eura v Európskej únii
- možnosť vypuknutia vojny (Krym) alebo teroristických útokov

Analýza konkurencie

Pre Alitaliu predstavujú najväčšiu konkurenciu nízkonákladové spoločnosti, ktoré majú čoraz väčší vplyv na európskom trhu. Podstatou nízkonákladových leteckých spoločností (Easy Jet, Ryanair, Wizz Air,..) je prepraviť čo najviac zákazníkov s čo

najnižšími prevádzkovými nákladmi. Ich lety sú obmedzené iba na destináciu Európa. Svoje služby poskytujú s určitým obmedzením (príplatok za kufor v batožinovom priestore, za kilá navyše, za palubný servis). Nízkonákladové letecké spoločnosti si určujú poplatky aj za platenie kartou pri kúpe letenky cez internet. Papierová letenka vôbec neexistuje. Letecké spoločnosti fungujú na základe priradenia kódu cestujúcim. Cena leteniek je však nízka (od 14 euro). Cena závisí od obsadenosti lietadla. Nízkonákladové letecké spoločnosti majú základne hlavne na malých letiskách.

Tab 2: Porovnanie cien jednosmernej letenky na trase Rím – Catania (28.03.2014)

Letecká spoločnosť	Cena
Alitalia	59 euro
Meridiana	56 euro
Ryanair	39 euro

Zdroj: autor

Nízke ceny leteniek leteckých spoločností Alitalia a Meridiana reagujú na nízku cenu nízkonákladovej leteckej spoločnosti Ryanair.

Tab 3: Zrovnávací analýza leteckých spoločností Alitalia a Ryanair

	Alitalia	Ryanair
Stratégia nízkych cien	Áno	Áno
Celosvetová sieť destinácií	Áno	Nie
Odbory	silnejší vplyv	malý vplyv
Bezplatné občerstvenie	Áno	Nie
Partnerské nadväzujúce lety	Áno	Nie
Program pre stálych zákazníkov	Áno	Nie
Rozmanitosť letového parku	Áno	Nie
Celosvetové obchodné zastúpenie	Áno	Nie
Možnosť cestovania bez leteniek	Áno	Nie
Priemerný vek lietadiel	6,5	3,6
Vlastná sieť predaja leteniek	Áno	Nie

Zdroj: autor

7.3 Analýza vnútorného prostredia

SWOT analýza

Silné stránky

- celosvetová letecká sieť (Amerika, Afrika, Ázia, Austrália, Európa)
- míľový vernostný program Miles&More
- náväznosť letov iných spoločností vrámci aliancie Sky Team
- rezervačné strediská a obchodné zastúpenie na celom svete
- rozmanitosť letového parku s priemerným vekom 6,5 roka
- orientácia na všetky typy klientely
- elektronické letenky
- dodržiavanie času letov
- maximálne využitie kapacity lietadiel
- zamestnanecké výhody
- preprava batožiny až do 32 kg
- globálne operácie
- strategická schopnosť predvídať budúce trendy

Slabé stránky

- vysoké náklady na údržbu lietadiel a pravidelné detailné kontroly letového parku
- pomerne vysoké riziko

Príležitosti

- rozšírenie pôsobenia na nových trhoch
- používanie najvyspelejšej technológie
- vytváranie nových joint venture
- dlhoročné znalosti a skúsenosti

Hrozby

- alternatívne možnosti dopravy na krátke vzdialenosti
- neustále stúpajúce ceny pohonných hmôt a s tým súvisiace palivové poplatky
- rozvoj konkurencie (najmä nízkonákladových leteckých spoločností)
- teroristické útoky, vojny

7.4 Marketingový mix

Marketingový mix predstavuje a konkretizuje všetky kroky ktoré Alitalia vykonáva, aby zapríčinila zvýšenie dopytu po produkte. Tieto kroky môžeme rozdeliť do štyroch skupín: produkt, cena, distribúcia a propagácia.

Produkt

Hlavnou činnosťou leteckej spoločnosti Alitalia je poskytovanie služieb v oblasti pravidelnej a nepravidelnej leteckej dopravy. Svoje služby ponúka nielen v Taliansku ale v zahraničí. Alitalia v zimnej sezóne ponúka 83 nových destinácií, z toho 22 v Taliansku. Celkovo ponúka 121 trás s vyše 3 700 letmi týždenne. Produkty spoločnosti sú rozdelené do troch tried: business class, economy class plus a economy class. Business class sa vyznačuje poskytovaním čo najprofesionálnejších a najkomfortnejších služieb. Vyskytuje sa najmä na medzinárodných a medzikontinentálnych linkách s dobou letu priemerne 6 -8 hodín. Cestujúci, ktorí si zakúpia letenku v tejto triede majú možnosť výmeny dátumu, voľný vstup do V.I.P. sanlónikov na letiskách po celom svete vrámi aliančného partnerstva, prepravy dvoch kusov batožiny s hmotnosťou 32 kg a vrátenia letenky bez storno poplatku. V rokoch 2010, 2011 a 2012 sa stala Alitalia najlepšou leteckou spoločnosťou s kvalitou podávaného jedla na palube. Economy class plus umožňuje prioritný vstup do lietadla, prepravu dvoch kusov batožiny po 23 kg zdarma, viacej miesta v lietadle. Economy class zaberá najväčší počet sedadiel v lietadle. Je rozdelená do viacerých tarifných štruktúr. Cenové relácie sú pohyblivé a závisí na ich flexibilitie (možnosť zmeny dátumu a trasy, čas vystavenia letenky, študentské, seniorské a detské zľavy).

Cena

Cena prináša leteckej spoločnosti zisk. Cena závisí od vývoja v jednotlivých segmentoch. Zo značnej miery je ovplyvňovaná konkurenciou a kúpyschopnosťou obyvateľstva. Je ovplyvňovaná aj ekonomikou daného štátu. Cena závisí aj na poskytovaní daných služieb (catering na palube, preprava batožiny). Znižovanie cien leteniek je v dnejšnej dobe čoraz častejšie. Vplyv na to mali aj nízkonákladové letecké spoločnosti. Letecké spoločnosti poskytujúce pravidelnú dopravu (Alitalia) musia pristupovať tiež k zníženiu nákladov v podobe zlučovania sa do leteckých aliancií a tým sú schopné vytvárať konkurencieschopnosť. Dôsledkom tohto marketingového boja je

obmedzovanie služieb na palube a znižovanie cien na linkách s veľkou konkurenciou. Veľa cestujúcich si však za pohodlie a kvalitný servis pripláť. Triedy v leteckej spoločnosti Alitalia majú rôzne ceny. Najdrahšie letenky má business class.

Distribúcia

Obchodné rezervačné strediská spoločnosti Alitalia sa nachádzajú na celom svete. Letenky si zákazníci môžu zakúpiť na letisku, v cestovných kanceláriách, cestovných agentúrach (v Taliansku za poplatok 10 – 30 euro) alebo na internetovej stránke spoločnosti, kde je možné spraviť aj on-line check –in.

Propagácia

Do propagácie môžeme zaradiť reklamu, osobný predaj, podporu predaja a public relations. Reklama nás obklopuje z každej strany a letecká spoločnosť Alitalia sa snaží propagovať svoju spoločnosť. Reklama spoločnosti Alitalia sa vyskytuje najmä na území Talianska. Môžeme ju nájsť v tlači, v rozhlase, televízii, na billboardoch, v metre a na internete. Podpora predaja sa vyznačuje v poskytovaní rôznych propagačných materiálov do predajných miest a sezónnymi ponukami. V zimnej sezóne rozšírila svoj letový poriadok o 83 nových destinácií. V letnej sezóne poskytuje taktiež mnohé destinácie zaujímavé pre klientelu cestujúcu k moru. Alitalia uskutočňuje rôzne informatívne cesty do vybraných destinácií a informačné schôdzky pre svoje obchodné zastúpenia. Alitalia sponzoruje neziskovú organizáciu UNESCO. Letecká spoločnosť Alitalia sa zúčastňuje na veľtrhoch a výstavách cestovného ruchu, kde propaguje osobný predaj. Spoločnosť k priamemu marketingu používa svoje webové stránky, prostredníctvom ktorých môžu zákazníci získať všetky potrebné informácie. Stránky sú dostupné v anglickom a talianskom jazyku.

7.5 Alitalia a jej podiel na cestovnom ruchu Talianska

Letecká spoločnosť Alitalia tvorí súčasť realizačných predpokladov cestovného ruchu. Zaraduje sa medzi predpoklady materiálne – technické. Sprostredkuje pohyb účastníkov cestovného ruchu v rámci Talianska ale aj Európy a sveta. Vytvára produkty, ktoré obsahujú prepravu účastníkov cestovného ruchu, ubytovanie, stravovanie a prehliadky mesta. Ako príklad budú uvedené dva produkty.

Produkt č. 1: Jednodňový zájazd do Pompei a Vezuv

Typ: prehliadka okolia Neapolu

Odlet z Milána: 7:20

Zraz pred letiskom v Neapole: 9:00

Dĺžka trvania prehliadky: 8 hodín

Jazyk: talianský, anglický

Odchod autobusu: 9:30

Popis trasy: Prehliadka mesta Pompei a jeho archeologických areálov, prehliadka sopečného krátera Vezuv

Odchod na letisko: 17:30

Odlet z Neapola: 19:45

Cena: 199 euro

V cene je zahrnuté:

- autobus
- delegát
- letenky
- miestny sprievodca
- obed

V cene nie je zahrnuté:

- vstup
- nápoje
- osobné náklady
- sprepitné
- náklady na mimoriadnu činnosť

Tento produkt je vhodný pre tých turistov, ktorý nemajú príliš veľa času a chceli by spoznať novú oblasť cestovného ruchu za krátky časový úsek. Cena produktu nie je príliš vysoká. Niekedy je cena samostatnej letenky vyššia ako vytvorený produkt. Zájazdy sú organizované tri krát do týždňa.

Produkt č. 2: Dvojdňový zájazd do Florencie

Typ: prehliadka mesta Florencia a degustácia vína

Odlet z Palerma: 6:50

Zraz pred letiskom vo Florencii: 9:30

Odchod autobusu do hotela: 10:00

Dĺžka trvania prehliadky: 16 hodín (8 + 8)

Jazyk: talianský, anglický

Odchod na letisko 2. deň: 20:30

Odlet z Palerma: 22:10

Cena: 399 euro

Popis trasy: Prvý deň návšteva historického centra Florencie (katedrála Santa Maria del Fiore, múzeum Academia dell'Arte, námestia Piazza della Signoria, námestie Michelangelo. Druhý deň degustácia toskánskych vín.

V cene je zahrnuté:

- preprava lietadlom z Palerma do Florencie a späť
- autobus
- jedna noc v hoteli s raňajkami
- delegád
- obed
- vstupenky do kostolov a múzeí
- degustácia vína

V cene nie je zahrnuté:

- nápoje
- osobné náklady
- sprepitné
- náklady na mimoriadnu činnosť

Tento produkt je vhodný pre individuálnych cestujúcich alebo pre skupiny. Nie je príliš vhodný pre rodiny s deťmi, keďže druhý deň je naplánovaná degustácia vín. Ceny sú primerané poskytovaným službám.

7.6 Zhrnutie

Letecká spoločnosť Alitalia je najsilnejším dopravcom v pravidelnej leteckej doprave na území Talianska. V praktickej časti bola zhodnotená jej marketingová stratégia. Tak ako u ostatných spoločností aj u Alitalia sa jedná o silne prepracovanú marketingovú stratégiu, ktorá sa orientuje z väčšej časti na zákazníka. Cieľom je udržanie súčasných zákazníkov a prilákanie nových najmä v rámci poskytovania kvalitných služieb. Pre zákazníkov vytvorila Alitalia vernostný program Miles&More, v rámci ktorého môžu zbierať bonusové míle aj cestovaním prostredníctvom iných leteckých spoločností zapojených do tohto programu. V súčasnej marketingovej stratégii sa Alitalia rozhodla preniknúť na nové talianske, európske a svetové trhy. V rámci Talianska sa má rozšíriť pôsobenie aj jej dcérskej spoločnosti Air One. Stratégia sa obracia aj na letový park. Do roku 2016 má v pláne rozšíriť svoju flotilu o nové lietadlá. Súčasťou strategického plánu je prehĺbovanie partnerských vzťahov v rámci leteckej aliancie Sky Team a dvoch súčasných typov joint venture. V pláne má rozširovanie partnerstiev s inými leteckými spoločnosťami (vytvorenie nového joint venture).

V súčasnej dobe sa rozvíja konkurencia prostredníctvom nízkonákladových prepravcov, ktorý na úkor kvalitného servisu a služieb poskytujú lacné letenky. Nízkonákladové letecké spoločnosti často konkurujú i medzi sebou, čo vedie ešte k intenzívnejšiemu znižovaniu cien leteniek. Alitalia sa musela tiež prispôbiť konkurencii. V roku 2000 predala letenku na trase Miláno – Rím za 200 euro, dnes už iba za 60 euro. Zo strany leteckých spoločností je teda potreba aktívne bojovať proti nízkonákladovým leteckým spoločnostiam. Spoločnosť Alitalia tiež reaguje na túto konkurenciu a vytvorila ceny leteniek v rôznych tarifoch. V business triede si udržuje monopolné postavenie spomedzi talianskych leteckých spoločností. V roku 2000 sa Alitalia stala členom leteckej aliancie Sky Team, ktorá prostredníctvom marketingu a ekonomických výhod bojuje s konkurenciou.

Zo SWOT analýzy je možné zistiť radu pozitívnych faktorov ovplyvňujúcich vnútorné prostredie spoločnosti. Silné stránky prevažujú nad slabými. Alitalia má ako svoju základňu najväčšie a najfrekventovanejšie letisko v Taliansku. Jednou zo slabých stránok sú náklady na údržbu a servis letového parku. Bezpečnosť cestujúcich je však pre Alitalia prvoradá. Je nevyhnutné neustále kontrolovanie lietadiel, a to zabezpečujú

vysoko kvalifikovaný a vyškolený odborníci. Pomocou PEST analýzy boli zhodnotené vonkajšie faktory pôsobiace na spoločnosť. Medzi najdôležitejšie patrí už spomínaná konkurencia, náklady na prevádzku a zvyšovanie ceny pohonných hmôž, ktoré sú často ovplyvňované zmenou menového kurzu. Neustále sú aj požiadavky na zníženie emisií.

V rámci marketingového mixu boli zmienené všetky štyri segmenty: produkt, cena, distribúcia a propagácia, ktoré Alitalia využíva k zviditeľneniu sa a zvýšeniu dopytu zo strany zákazníkov. U produktu bolo zmienené, že Alitalia poskytuje letenku v troch triedach: business class, economy class plus a economy class. Pri vytváraní ceny sa letecká spoločnosť rozhodla konkurovať nízkonákladovým preprvcom a zaviedla ceny leteniek v rôznych tarifných skupinách. Distribúcia sa zameriava na predaj leteniek. Alitalia má obchodné zastúpenia po celom svete. Letenky je možné zakúpiť aj prostredníctvom cestovných kancelárií, agetnúr a internetu. Propagačné nástroje Alitalia dostatočne využíva, čím sa snaží dostať do povedomia stálym ale aj potenciálnym zákazníkom.

Alitalia je súčasťou odvetvia cestovného ruchu a snaží sa o zvyšovanie potenciálu tohto sektoru v destinácii Taliansko. To nielen prostredníctvom predaja leteniek ale aj vytváraním produktov. Neustále rozširuje svoje pôsobenie na území Talianska ale aj vo svete. Vytvára ponuku sezónnych destinácií. V zimnej sezóne rozšírila svoje pôsobenie o talianske a francúzske destinácie. V lete zase rozšíri pôsobenie v prímorských letoviskách.

ZÁVER

Taliansko je krajina s vysokým potenciálom pre rozvoj cestovného ruchu. Svedčia o tom selektívne, lokalizačné aj realizačné predpoklady. Prírodné a kultúrno – historické predpoklady sú rozmiestnené vo všetkých regiónoch. Každý jeden región má svoje zvyky a tradície, čo naznačuje veľký počet kultúrnych a športových podujatí. Krajina zaznamenáva veľký príliv turistov nielen v letnej ale aj v zimnej sezóne. Najväčšia časť turistov vyhľadáva dovolenku v prírode. V zimnej sezóne sú pre účastníkov cestovného ruchu atraktívne morské oblasti a v zimnej sezóne horské. Významný podiel má aj mestský a kultúrny cestovný ruch, čo je ovplyvnené množstvom pamiatok zapísaných na zozname Svetového dedičstva UNESCO. Vysoké percento na podiele cestovného ruchu majú kúpele, ktoré sa vyznačujú svojou dlhoročnou tradíciou. Rozvíjajú sa aj pomerne nové formy cestovného ruchu, medzi ktoré neodmysliteľne patrí agroturizmus.

Supraštruktúra a infraštruktúra poskytuje služby vysokej kvality. Na území sa nachádza veľké množstvo ubytovacích a stravovacích zariadení, bez ktorých by cestovný ruch nemohol fungovať. Najväčší počet sa koncentruje do atraktívnych oblastí z pohľadu cestovného ruchu. Každoročne sa zvyšuje počet malých a stredných podnikateľov v tomto sektore. Infraštruktúra, čo sa týka dopravy je pomerne dobre rozvinutá. Najvýznamnejšou dopravou pre cestovný ruch je letecká, ktorú využíva najviac účastníkov cestovného ruchu. Železničná doprava sa tiež dostáva do popredia, najmä čo sa týka ciest na kratšie vzdialenosti. Väčšinou ju využívajú obyvatelia Talianska, zahraniční turisti uprednostňujú dopravu leteckú.

Talianská letecká spoločnosť Alitalia je najväčšia letecká spoločnosť v krajine. Poskytuje pravidelné lety vrámci destinácií na celom svete. Jej dcérska spoločnosť Air One zase lety chartrové. Alitalia sa stala členom strateckej aliancie Sky Team, čo prináša množstvo výhod. Prostredníctvom tohto združenia sa rozhodla bojovať proti konkurencii nízkonákladových leteckých spoločností. Spolu s ďalšími významnými leteckými spoločnosťami Air France, KLM a Delta Airlines vytvorila transatlantický joint venture. Zvolená stratégia sa zdá byť dlhodobou udržateľná. Potrebný je nielen monitoring konkurencie ale aj investícia do marketingových kampaní, poskytovanie kvalitného servisu a preškolenie zamestnancov, čo vedie k spokojnosti zákazníkov.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Zoznam použitých českých zdrojov

- BAŇOUC, H., FEDORKO, M. *Mezinárodní organizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2000. 254 s. ISBN 80-210-2474-7.
- BOURBON, F. a AGHINA, P. *Itálie*. 1. vyd. Praha: Knihcentrum, 1997. 127 s. ISBN 80-86054-08X.
- GASLINE, V. C. *Řím a Vatikán*. 1. Sesto Fiorentino: Plurigraf, 2010. 125 s. ISBN 978-88-7551-115-9.
- HAMARNEH, I. *Geografie turismu. Mimoevropská teritoria*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012. 224 s. ISBN 978-80-247-4430-8.
- HOLEČEK, M., MARIOT, P. STRÍDA, M. *Zeměpis cestovního ruchu*. 2. vyd. Praha: Česká geografická společnost, 2005. 132 s. ISBN 80-86034-64-X.
- HORÁK, S. *Geografie cestovního ruchu Evropy*. Pardubice: Nakladatelství Radek Drahy, 2006. 187 s. ISBN 80-903734-1-9.
- HRALA, V. *Geografie cestovního ruchu*. Praha: Idea Servis, 2013. 197 s. ISBN 978-80-85970-79-1.
- MARROW, A. a POWER, J. *Itálie. Turistický průvodce uměleckými sírkami s důrazem na malířství renesance*. Brno: Barrister&Principal, 2005. 265 s. ISBN 80-86598-97-7.
- PROCACCI, G. *Dějiny Itálie*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2007. 495 s. ISBN 978-80-7106-721-4.
- RYGLOVÁ, K., BURIAN, M., VAJČNEROVÁ, I. *Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 216 s. ISBN 978-80-247-4039-3.
- SCHULZ, O. a SCHULZOVÁ – WENZELOVÁ, M. *Řím*. 1. vyd. Praha: Slovart, 2003. 72 s. ISBN 80-7209-156-5.
- SKOKAN, L., BURSA, M., PEŠTOVÁ, J. *Geografické tabulky*. 4. vyd. Praha: Scientia, 2004. 263 s. ISBN 80-7183-307-X.

SKOKAN, L. a kol. *Hospodářský zeměpis*. 3. vyd. Praha: Fortuna, 2004. 152 s. ISBN 80-7168-872-X.

ŠKVOR, J. *Itálie, Vatikán, San Marino*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2010. 199 s. ISBN 978-80-7376-143-1.

ŠPIČKA, J. *Italské reálie*. Plzeň: Fraus, 2001, 71 s. ISBN 80-7238-115-6.

TKÁČ, V. *Průvodce pokladnicemi UNESCO. Jižní Itálie*. Ostrava – Mariánské hory: Montatex, 2002. 156 s. ISBN 80-7225-079-5.

WAHLA, A. *Webové databáze pro přípravu odborníků v cestovním ruchu*. 1. vyd. Praha: Idea Servis, 2006. 91 s. ISBN 80-85970-50-3.

Zoznam použitých zahraničných zdrojov

DEJINY SVETA. *Dejiny sveta*. 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství cesty, 2003. 327 s. ISBN 80-7181-745-7.

FRANCESCHELLI, V. a MORANDI, F. *Manuale di diritto del turismo*. Torino: Stampatre s.r.l., 2010. 468 s. ISBN 978-88-348-9870-3.

MARCELLI, R. *Roma per te*, Roma: Lozzi, 2009. 96 s. ISBN 978-88-89896-18-1.

SIBELLA, S. *Regioni d'Italia*. Novara: DeAGOSTINI, 2010. 255 s. ISBN 978-88-418-6218-69.

Zoznam použitej seriálovej publikácie

Země světa. Praha: GeoBohemia, 2007 – 2012. ISSN 1213-8193.

Seznam použitých internetových zdrojů

ALGIARDINO VENEZIA. *Tipi di strutture ricettive turistiche in Italia*. [online]. © 2012 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: http://www.algiardinovenetia.it/strutture_turistiche_italia/

AREA MAREA PROTETTA CAPO GALLO. *Biologia*. [online]. © 2013 [cit. 2014-01-25]. Dostupné z: <http://www.ampcapogallo-isola.org/biologia.php>

ASSOCIAZIONE BENI ITALIANI. *Beni italiani*. . [online]. © 2010 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <http://www.sitiunesco.it/beni-italiani.html>

ISTAT. *Demographic Balance for the year 2013*. [online]. © 2013 [cit. 2014-02-10]. Dostupné z: http://www.demo.istat.it/bilmens2013gen/index_e.html

PARCO NAZIONALE APPENNINO TOSCO – EMILIANO. *Teritorio, natura e storia*. © 2013 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.parcoappennino.it/pagina.php?id=38>

PARKS. *Rete natura 2000 in Italia*. . © 2013 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.parks.it/indice/rete.natura.2000/index.php>

ALITALIA. *Comunicati stampa*. © 2013 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <http://corporate.alitalia.it/it/media/comunicati-stampa/03-07-2013.html>

ALITALIA. *Il profilo*. © 2013 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <http://corporate.alitalia.it/it/compagnia/il-profilo/index.html>

ALITALIA. *Alleanze e accordi*. . © 2013 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <http://corporate.alitalia.it/it/accordi-e-alleanze/index.html>

ALITALIA. *La storia*. © 2013 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <http://corporate.alitalia.it/it/compagnia/la-storia/index.html>

ITALIA. *Natura e paesaggio*. © 2013 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <http://www.italia.it/it/idee-di-viaggio/natura-e-paesaggio.html>

Zoznam ostatných zdrojov

KURTANSKÁ, M. *Cestovný ruch: kultúrne, prírodné a obchodné Taliansko*. Praha, 2012. Bakalárska práca. Univerzita Jana Amose Komenského Praha. Vedúci bakalárskej práce: Jaroslav Veteška.

SITAROVÁ, Z. *Marketingová stratégia vybraného podniku*. Brno, 2007. Bakalárska práca. Masarykova univerzita Brno, Ekonomicko – správna fakulta. Vedúci bakalárskej práce: Petr Suchánek.

ZOZNAM OBRÁZKOV, GRAFOV a TABULIEK

Zoznam obrázkov

Obrázok 1: Formy stravovania v Taliansku.....	54
---	----

Zoznam grafov

Graf 1: Podiel akcionárov v spoločnosti Alitalia.....	61
Graf 2: Podiel leteckých spoločností na celosvetovom trhu (v %).....	63

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1: Zoznam a rozloha národných parkov	25
Tabuľka 2: Porovnanie cien jednosmernej letenky na trase Rím - Catania.....	67
Tabuľka 3: Zrovnávací analýza leteckých spoločností Alitalia a Ryanair.....	67

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha A - Fotografie	I
------------------------------	---

PRÍLOHY

Príloha A – Fotografie

Obr 1: Rím: Koloseum



Zdroj: autor

Obr. 2: Capo Caccia – Isola Piana



Zdroj: autor

Obr. 3: Karneval Viareggio



Zdroj: autor

Obr. 3: Letecká spoločnosť Alitalia



Zdroj: Alitalia

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Monika Kurtanská

Odbor: Management cestovného ruchu

Forma štúdia: prezenčná

Názov práce: Špecifikácia cestovného ruchu v Taliansku

Rok: 2014

Počet strán textu bez príloh: 67

Celkový počet strán príloh: 2

Počet titulov českých použitých zdrojov: 17

Počet titulov zahraničných použitých zdrojov: 4

Počet internetových zdrojov: 11

Počet ostatných zdrojů: 3

Vedúci práce: doc. PhDr. Jaroslav Veteška, Ph.D.